

Sanna Heikura ja Roosa Laine

Vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa perhekeskus Keltasirkussa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

5.3.2018

Tekijät	Sanna Heikura Roosa Laine
Otsikko	Vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa
Sivumäärä	perhekeskus Keltasirkussa 39 sivua + 2 liitettä
Aika	5.3.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Kirsi Sutton
Tämän opinnäytetyön aiheena on vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa kolmannen sektorin ylläpitämän perhekeskuksen ympäristössä. Työn tilaajana ja yhteistyökumppanina toimi Järvenpäässä sijaitseva Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin alainen perhekeskus Keltasirkku, joka on lapsiperheille suunnattu matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Tarkoituksena oli selvittää, millaisena vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa näyttäytyy perhekeskuksessa ja miten siellä solmitut sosiaaliset suhteet vaikuttavat vanhempien koettuun hyvinvointiin ja kuinka keltasirkku on edesauttanut suhteiden syntyä. Toteutimme opinnäytetyömme laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Haastattelimme 13:a vanhempaa avoimista kysymyksistä koostuvalla kirjallisella lomakkeella. Käsittelimme aineiston hyödyntäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Työmme teoreettisena viitekehyksenä toimi osallisuus. Lähestyimme sitä työssämme yksilöllisen hyvinvoinnin ja sosiaalisten suhteiden kautta. Mahdollisuus osallistua vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan vahvistaa kokemusta kuulumisesta yhteisöön. Vuorovaikutuksesta saatava arvostuksen kokemus ja itsensä tärkeäksi kokeminen ovat merkittäviä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Tuloksista kävi ilmi, että vanhemmat olivat avoimia vuorovaikutukselle ja erityisesti yhteisen tekemisen lomassa keskusteleminen ja tutustuminen koettiin luontevaksi. Vanhempien osallisuus suhteissa näyttäytyi vastavuoroisena tukemisena, mielekkäänä vuorovaikutuksena sekä yhteisöllisyyden kokemisena perhekeskuksen ympäristössä. Keltasirkku edisti toiminnallaan alueen vanhempien välistä tutustumista ja suhteiden syntymistä, millä havaittiin olevan selkeä yhteys näiden kokemaan hyvinvointiin. Opinnäytetyömme lisää Keltasirkun henkilökunnan tietoisuutta vanhempien tarpeista ja siitä, minkä tekijöiden he kokevat edesauttavan sosiaalisten suhteiden syntyä. Saatuja tuloksia voidaan käyttää perhekeskuksen toiminnan kehittämisessä, minkä kautta kyetään paremmin vastaamaan vanhempien sosiaalisiin tarpeisiin ja luomaan alueen ihmisten välille yhteisöllisyyttä.	
Avainsanat	Osallisuus, hyvinvointi, vanhemmuus, sosiaaliset suhteet

Authors	Sanna Heikura Roosa Laine
Title	Parents' participation in social relationships and connections in the family centre Keltasirkku
Number of Pages	39 pages + 2 appendices
Date	5 March 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Kirsi Sutton, Senior Lecturer
This thesis focuses on the parents' participation in social relationships and connections at a non-profit organization based family centre. Our cooperation partner was the family centre Keltasirkku, which operates in Järvenpää as a part of the Mannerheim League for Child Welfare's region of Uusimaa, and is a low-threshold meeting place for families with children. Our objective was to examine the ways that the parents' participation in social relations and connections appears in the family centre. We studied, how the relationships formed in the family centre had affected the parents' well-being, and the ways the family centre had affected new relationships coming into existence. We carried out our study using qualitative methods. The data were collected by interviewing 13 parents with a questionnaire. We processed the data utilizing a data-based content analysis. The theoretical framework for our thesis included participation, which we approached through well-being of individuals and social relations. Social environments allow individuals to participate in interaction and joint action, which enhances the feeling of inclusion in communities. Experiencing self-value and importance thrives from interaction, and has great importance to a person feeling well and included. The results indicated that parents had an open attitude towards interaction and felt that getting acquainted with others was the most natural aspect during joint action. Parents' participation in relations appeared as giving and getting support in everyday life, having pleasant interaction and experiencing a sense of community while attending the family centre. The family centre contributed to parents forming relationships, which was linked to their well-being. The study increases our cooperation partner's awareness of parents' needs and the factors they feel support the forming of social relationships. The results can be used to develop the family centre's activities to correspond more with parents' social needs and create communality among people in this area.	
Keywords	Participation, well-being, parenting, social relationships

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimintaympäristö	3
2.1	Perhekeskusmalli ja sen periaatteet	3
2.2	Perhekeskus Keltasirkku	3
3	Vanhemmuus	5
3.1	Vanhemmuus	5
3.2	Vanhemmuuden haasteet	6
4	Osallisuus	8
4.1	Osallisuuden määritelmiä	8
4.2	Vanhempien osallisuus	10
4.3	Osallisuus sosiaalisissa ympäristöissä	11
5	Osallisuus osana yksilön hyvinvointia	13
5.1	Hyvinvoinnin osatekijöitä	13
5.2	Ihmisen sosiaalinen luonne	14
5.2.1	Sosiaalisuuden perusteita	14
5.2.2	Kiintymys ja läheiset suhteet	15
5.2.3	Sosiaalinen tuki	16
5.3	Osallisuus ja hyvinvointi	17
6	Opinnäytetyön toteutus	19
6.1	Tutkimuskysymys	20
6.2	Tutkimusmenetelmä	20
6.3	Aineiston analysointi	22
6.4	Opinnäytetyön eettisyys	23
7	Tulokset	25
7.1	Suhteiden merkitys	25
7.2	Keltasirkku vanhempien välisten suhteiden mahdollistajana	26
7.3	Vanhempien kehitysehdotukset	27
8	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	29

9	Pohdinta	33
	Lähteet	36
	Liitteet	
	Liite 1. Saatekirje	
	Liite 2. Kyselylomake	

1 Johdanto

Vanhemmuus on vaativimpia rooleja, johon ihminen voi elämänsä aikana päätyä. Lisääntyminen ja suvun jatkaminen näyttäytyvät meille ihmisen elinkaareissa mitä luonnollisimpina asioina. Lasten mukanaan tuoma elämänmuutos ja vastuu asettavat kuitenkin vanhemmat suurten haasteiden äärelle, syntyy perheeseen sitten ensimmäinen, toinen tai viides jälkeläinen. Omaan pärjäämiseen ja taitoihin saatetaan liittää suuria odotuksia tai paineita, eikä kaikilla ole mahdollisuutta jakaa tuntemuksiaan lähipiirinsä kanssa. Osallisuus sosiaalisissa suhteissa on myös merkittävä voimavara ja perustavanlaatuinen osa elämää, mutta vanhempien osallisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty varsin vähän. Tässä opinnäytetyössä pureudumme vanhemmuuden tukemiseen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen kautta.

Opinnäytetyömme työelämäkumppani on Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) Uudenmaan piirin alaisuudessa toimiva perhekeskus Keltasirkku, joka on perheiden avoin kohtaamispaikka. Perhekeskuksen tavoitteena on edistää koko perheen hyvinvointia ja osallisuutta. Tavoitteen toteutumisessa vanhempien ja vanhemmuuden tukemisella on merkittävä rooli ja keskeisin keino on vanhempien välisen vuorovaikutuksen lisääminen. Kävijöille on toteutettu vuoden 2017 aikana verkossa kaksi monivalintaan perustuvaa kävijäkyselyä, joissa on kartoitettu vanhempien kokemuksia Keltasirkusta. Kyselyiden toteuttamisen jälkeen henkilökunta koki tarvitsevänsä enemmän tietoa siitä, ovatko vanhemmat löytäneet läheisiä tuttavien ja ystäviensä, joiden kanssa tavataan myös Keltasirkun ulkopuolella. Keltasirkun toimintaa pyritään kehittämään siten, että se tukisi entistä paremmin vanhempien osallisuutta sosiaalisissa suhteissa ja edistäisi sen myötä näiden koettua hyvinvointia. Tavoitteemme on, että opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Keltasirkun kehittämisessä.

Päänäkökulma opinnäytetyössämme on osallisuuden käsite ja hyvinvointi. Tarkastelomme osallisuuden toteutumista sosiaalisissa suhteissa ja osallisuuden kokemuksen kytköstä yksilölliseen hyvinvointiin. Avaamme työssämme sitä, mitkä tekijät sosiaalisessa kanssakäymisessä tukevat osallisuuden syntymistä yleisellä tasolla sekä vanhemmuuden kontekstissa. Hyvinvoinnin osalta keskitymme siihen, mitä hyötyjä sosiaalisista suhteista ja sosiaalisesta toiminnasta on yksilölle ja mitkä tekijät haittaavat ja toisaalta edistävät vanhempien hyvinvointia.

Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda yleiskuvaa siitä, millaisena vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa näyttäytyy perhekeskus Keltasirkussa. Verkostoilla viittaamme tässä yhteydessä löyhempiin ja sitoutumattomiin tuttavuuksiin, kun taas suhteilla läheisemmäksi muodostuneisiin ystävyyksiin. Tavoitteeseen pyrimme selvittämällä sitä, minkälaisen merkityksen vanhemmat antavat syntyville sosiaalisille suhteille ja millainen yhteys niillä on koettuun hyvinvointiin. Lisäksi selvitämme, kuinka perhekeskuksen toiminta vanhempien näkökulmasta edesauttaa sosiaalisten suhteiden ja verkostojen syntymistä. Keräämme ja käsittelemme aineiston kvalitatiivista eli laadullista menetelmää hyödyntäen. Haastattelemme Keltasirkun kävijöitä avoimista kysymyksistä koostuvalla kyselylomakkeella. Tavoitteenamme on saada vastaajat tuomaan esille omia näkemyksiään ja mielipiteitään mahdollisimman laajasti ja syvällisesti. Aineiston analyysin perusteella tuotamme perhekeskuksen henkilökuntaa hyödyttävää tietoa, jonka pohjalta toimintaa on mahdollista kehittää entistä asiakaslähtöisempään suuntaan.

2 Toimintaympäristö

2.1 Perhekeskusmalli ja sen periaatteet

Perhekeskuksella viitataan tavallisesti kunnan palvelukokonaisuuteen, jossa lapsiperheen hyvinvointia tukevat palvelut toimivat yhteistyössä joko samoissa tiloissa tai muuten verkostoituen keskenään. Olennaisin ajatus perhekeskusmallin taustalla on se, että lapsen hyvinvointi riippuu vanhempien voimavaroista, joten lasten hyvinvointia voidaan parhaiten edistää tukemalla vanhempia ja vanhemmuutta. Suomessa mallia on kehitetty PERHE-hankkeessa vuosina 2005-2007, jolloin perhekeskusta kaavailtiin paikallisesti muovautuvaksi ja kehittyväksi palvelumalliksi. Sen toimintaan tulisi sisällyttää neuvoloiden, avoimen varhaiskasvatuksen, koulutoimen, varhaisen tuen ja perhetyön palveluita. Näiden lisäksi tulisi mahdollisuuksien mukaan tehdä yhteistyötä järjestöjen, yksityisten palveluntuottajien ja seurakuntien kanssa. Perheille olisi myös toivottavaa tarjota avoin kohtaamispaikka. Palvelumallin määritelmä ja rakenne vaihtelevat kunnittain, mutta yhteiset periaatteet yhdistävät kuitenkin perhekeskuksia. (Halme – Kekkonen – Perälä 2012.) Perhekeskusmalli tukee myös ammattilaisten ja vanhempien yhteistyötä ja luo mahdollisuuksia vertaistuen saamiselle. Toimintaa kuvaavia piirteitä ovat perhekeskeisyys, yhteisöllisyys ja moniammatillisuus, ja yleisimmin tarjottuja palveluita varhaisen tuen perhetyö sekä erilaiset ryhmät lapsille ja vanhemmille. (Rousu – Puustinen-Korhonen – Keltanen 2012: 67–68.)

2.2 Perhekeskus Keltasirkku

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin alainen perhekeskus Keltasirkku Järvenpäässä. Keltasirkku on kaikille perheille suunnattu matalan kynnyksen kohtaamispaikka. Keltasirkku ei ole osa Järvenpään kaupungin perhepalveluita, mutta se tekee yhteistyötä kaupungin kanssa. Ovet ovat avoimina arkipäivisin pääsääntöisesti kuusi tuntia. Päivät muodostuvat viikoittain vaihtuvista monipuolisista aktiviteeteista ja perhekeskuksen tilat ovat vapaasti perheiden käytettävissä aukioloaikoina. Tiistaisin Keltasirkussa järjestetään vuoroviikoin iltaperhekahvila tai isä-lapsi-ilta. Lisäksi siellä vieraillee asiantuntijoita vetämässä keskustelutuokioita vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvistä aiheista.

Sekä perhekeskusmallin, että MLL:n perhekeskusten toiminnan taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että lasten turvallista kehitystä voidaan parhaiten edistää tukemalla myös vanhempien ja koko perheen hyvinvointia. Mannerheimin lastensuojeluliiton periaatteisiin kuuluu perheiden osallisuus, minkä toteutumiseen pyritään käytännön toiminnassa lisäämällä lapsiperheiden vaikutus- ja toimintamahdollisuuksia, torjumalla yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä tarjoamalla yksilöllistä ja yhteisöllistä tukea. MLL myös toimii tällä hetkellä oman Suunta2024-strategiansa tavoitteiden mukaisesti. Toiminnassa pyritään entistä paremmin järjestämään helposti tavoitettavaa toimintaa, torjumaan myös vanhempien yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta sekä tarjoamaan osallistumismahdollisuuksia kaikikäisille. (MLL:n strategia 2017.)

3 Vanhemmuus

3.1 Vanhemmuus

Opinnäytetyömme kohderyhmä ovat pienten, pääasiassa alle kouluikäisten, lasten vanhemmat. Vanhempien arkea ja hyvinvointia tarkastellaan luonnollisesti usein vanhemmuusroolin kautta. On siis syytä eritellä, mitä erityisiä haasteita ja tuen tarpeita vanhemmuuteen liittyy ja millainen yhteys niillä on koettuun hyvinvointiin. Kalland (2012) toteaa, että lapsen saaminen muuttaa ihmisten elämää monella tavalla. Vanhemmaksi tullessa identiteetti saa uusia ulottuvuuksia isänä tai äitinä, mutta vanhemmuus ei ole vain psykologinen muutos, vaan linkittyy myös yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Postmodernissa maailmassa omaa elämäntilannetta rakennetaan entistä yksilökeskeisemmin ja lasten saaminen saattaa muuttaa sen suuntaa radikaalisti. Vanhemmuuden vaatimukset voivat aiheuttaa tunnetta omasta riittämättömyydestä tai huolta omista kyvyistä hoitaa ja kasvat-
taa lapsia, mikä johtaa yleisen stressitason nousuun. Stressiä lisää myös luontaisten tukiverkoston puute, mikä on yhä useampien perheiden ongelma. Voimistunut muutto-
liike opiskelujen ja töiden perässä on johtanut tilanteeseen, jossa monilla ei ole lainkaan läheisiä tai ystäviä kotipaikkakunnallaan. (Kalland 2012: 49–50.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta perhettä tarkastellaan useimmiten yksikkönä, jossa vanhempien tärkein tehtävä on toimia lastensa huoltajina ja kasvattajina. Lasten hyvinvoinnin takaamiseksi yhteiskunta pyrkii perhepalveluiden avulla tukemaan vanhempia tehtävässään ja huolehtimaan myös heidän hyvinvoinnistaan. Vanhempien elintapojen ja elämänlaadun voidaan nimittäin tutkimusten perusteella todeta heijastuvan heidän lastensa elämään hyvinkin pitkäkestoisesti. Vuonna 1987 syntyneitä henkilöitä koskevassa kansallisessa kohorttitutkimuksessa esimerkiksi havaittiin vahva yhteys perheen taloudellisten ongelmien ja lasten myöhempien talousvaikeuksien, mielenterveysongelmien ja rikollisen käytöksen välillä (Halme – Perälä 2014: 209). Samankaltaisia tuloksia hyvinvoinnin ylisukupolvisuudesta on saatu myös vuoden 2012 nuorisobarometrin pohjalta. Kyselyn tulokset osoittivat elintapojen ja hyvinvoinnin periytymistä monella eri tasolla sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä. (Myllyniemi 2012.) Lapsiperheiden hyvinvointia onkin yleensä arvioitu terveyden, elinolojen ja toimeentulon perusteella. Tämä on aiheellista, sillä puutteelliset elinolot heijastuvat herkästi koettuun hyvinvointiin. Sosiaalisten suhteiden ja tuen merkitys korostuu lapsiperheiden arkea tarkasteltaessa. Sosiaaliset suhteet tarjoavat monelle tukea ja apua hankalissa tilanteissa ja ne ovat tärkeitä

yksinäisyyden torjumisen näkökulmasta. Hyvinvoinnin kannalta on myös tärkeää, että perheen jäsenet kokevat pystyvänsä toteuttamaan itseään. (Siltaniemi – Eronen – Perälä – Londen 2005: 124.)

3.2 Vanhemmuuden haasteet

Vuorenmaa (2016) on väitöskirjassaan koonnut yhteen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lasten ja perhepalveluiden yhteensovittamisen ja johtamisen hankkeessa (2009) teetetyn tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa yhtenä aihepiirinä oli vanhempien koettu hyvinvointi ja siihen haastateltiin alle 9-vuotiaiden lasten vanhempia. Tutkimuksessa selvisi, että monet äidit ja isät kokivat huolta omista vanhemmuustaitojensa riittämättömydestä ja huolehtivat vastuun kantamisesta yksin vanhempana. Tutkimukseen osallistujista äideistä yli puolet sekä isistä valtaosa arvioivat kuitenkin perheensä arjen toimivan melko hyvin. (Vuorenmaa 2016.) Tutkimusten tulokset siis osoittavat, että vanhemmilla on puutteita luottamuksessa omaan vanhemmuutensa. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös myöhemmissä tutkimuksissa. Lapsiperheiden hyvinvointia tutkittiin vuonna 2012 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperhekyselyllä. Vastauksista nousi esille vanhempien huoli liittyen lapsen kasvuun ja kehitykseen. Äidit kokivat asiasta enemmän huolta kuin isät. Kyselyyn vastanneet vanhemmat kokivat kuitenkin hieman enemmän huolta vanhemmuudesta ja perheestä, kuin lapsen kasvusta ja kehityksestä. Huolta vanhemmissa aiheuttivat esimerkiksi ristiriitatilanteet lapsen kanssa ja riittämättömyyden tunne vanhempana. Äidit kokivat itsejä enemmän huolta omasta yksinäisyyden tunteestaan ja vastuun kantamisesta yksin vanhempana. Vanhempien hyvinvointiin ja huolien kasaantumiseen ovat yhteydessä perheen sosioekonominen asema sekä perherakenne. Erityisesti taloudelliset vaikeudet ovat yhteydessä vanhempien huoleen omista taidoistaan ja jaksamisestaan. (Halme – Perälä 2014: 219–222.)

Tutkimustulokset vanhempien kokemista haasteista osoittavat, että huolet vaikuttavat usein jokapäiväiseen arkeen. Perhekeskus Keltasirkku pyrkii tukemaan vanhempia arjessa jaksamisessa. Matalan kynnyksen palveluna perhekeskuksen toiminta ei ole sitovaa, eikä sen piirissä tehdä varsinaista sosiaalityötä. Keltasirkun roolina on sen sijaan vanhempien välistä vuorovaikutusta edistävä kohtaamispaikka. Sen tiloissa vanhemmilla on mahdollisuus saada ja antaa vertaistukea ja päästä keskustelemaan heitä huoletta-

vista aiheista sekä muiden vanhempien, että vierailevien asiantuntijoiden kanssa. Kelta-sirkku voi monelle perheelle olla myös ainoa paikka, johon on mahdollisuus lähteä kotoa arkisin, jolloin se tarjoaa vaihtelua ja uusia kokemuksia niin vanhemmille kuin lapsille.

4 Osallisuus

Osallisuuteen liittyy monia käsitteitä, joita käytetään usein ristiin ja epäjohdonmukaisesti. Erityisesti osallisuuden ja osallistumisen käsitteitä käytetään monissa yhteyksissä rinnakkain, mutta niiden välinen ero on tärkeää huomioida. Osallisuus on jo itsessään monitasoinen käsite, joka monissa yhteyksissä koostuu tuntemisesta, tekemisestä ja kuullumisesta. Osallisuus voi toteutua yhteiskunnassa, yhteisöissä tai omassa elämässä ja keskeistä siinä on luottamus, sitoutuminen ja kuulluksi tuleminen. Osallisuus yhteiskunnassa liittyy ihmisen mahdollisuuksiin osallistua yhteiskunnan päätöksentekoprosessiin. Yhteisöissä osallisuus tarkoittaa yksilö kiinnittymistä yhteisöön, yhteiskuntaan, ympäristöön niin, että hän kokee yhteenkuuluvuutta, turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Osallisuus omassa elämässä liittyy voimaantumisen kokemukseen. Ihmisen tulee olla sitoutunut toimintaan ja vaikuttamaan omaan elämään liittyviin asioihin. Osallistuminen liittyy ihmisten toimintaan, jolla hän voi ilmaista itseään ja vaikuttaa asioihin. Se on siis toiminnallinen osa osallisuutta. (Särkelä-Kukko – Rouvinen-Wilenius 2014: 9, 34.)

4.1 Osallisuuden määritelmiä

Hämäläinen (1999, 2008) määrittelee osallisuuden olevan suhdekäsite. Se voi tarkoittaa osallisuutta omassa elämässä, vaikuttamista omaan elämään liittyviin palveluihin tai osallisuutta yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Osallisuus voi toteutua monissa erilaisissa yhteisöissä, mutta sillä on aina myös yhteiskunnallinen ulottuvuus, sillä osallisuus yhteisöissä luo edellytyksiä yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Osallisuuden yhteiskunnallisessa suhteessa on kyse kiinnittymisestä yhteiskunnan eri toimintajärjestelmiin, jotka tyydyttävät ihmisen tarpeita ja ylläpitävät elämänlaatua sekä elämänhallintaa. Se voi olla osallisuutta niin koulutukseen ja työhön, kuin myös harrastuksiin, ihmissuhteisiin tai kansalaistoimintaan. Osallisuus yhteiskunnalliseen toimintaan kiinnittää yksilöä yhteiskuntaan ja synnyttää yksilön ja yhteiskunnan välille siteitä, jotka vahvistavat yksilön toimintakykyä yhteiskunnassa, lisäävät kykyä elää yhteiskunnan jäsenenä ja auttavat vastaamaan yhteiskunnan odotuksiin. Hämäläinen näkee osallisuuden olevan välttämätön osa ihmisen elämänhallintaa eikä ilman osallisuutta voi rakentaa suhdetta yhteiskuntaan. (Hämäläinen 1999, 2008: 22, 26.)

Nivala (2008) on tiivistänyt osallisuuden edellytykset neljään perustekijään, joita kaikkia tarvitaan osallisuuden toteutumiseksi. *Osallisuuden mahdollisuudet* ovat yksi osallisuuden perustekijöistä. Sillä käsitetään yhteisön tarjoamia mahdollisuuksia, kuten rakenteelliset ja toiminnalliset puitteet sekä yhteisön jäsenten oikeuksien turvaaminen niin, että yksilö pääsee osalliseksi yhteisön tarjoamasta hyvinvoinnista sekä toiminta- ja päätösmahdollisuuksista. Toinen perustekijä liittyykin *kansalaisen valmiuksiin* hyödyntää näitä yhteisön tarjoamia mahdollisuuksia. Tähän lukeutuvat niin tiedolliset ja taidolliset, kuin myös toiminnalliset valmiudet, esimerkiksi tieto omista mahdollisuuksista ja oikeuksista, perustaidot kuten kirjoittaminen ja lukeminen, sekä kyky tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa. Ihmisellä tulisi olla siis valmiuksia hyödyntää mahdollisuuksia, joita yhteisö tarjoaa sekä sosiaalisia valmiuksia, jotta hän kykenee kiinnittymään yhteisön sosiaaliseen toimintaympäristöön. Kolmas perustekijä, *osallistuminen* eli toiminnallinen läsnäolo, rakentuu mahdollisuuksien ja valmiuksien pohjalta. Se voi olla vaihtelevan laatuista sekä vahvuista. Joillakin osallistuminen voi olla vahvaa osallistumista yhteisön päätöksentekoon, yhteisten asioiden hoitamista sekä päätösten toimeenpanemista, mutta se voi olla myös mukana olemista sosiaalisessa kanssakäymisessä. Osallisuuden neljäs edellytys *kokemus yhteisöön kuulumisesta* tarkoittaa, että ihmisellä on kokemuksellinen suhde yhteisöön, eikä osallisuus ole vain muodollista tai toiminnallista. Kokemus yhteisöön kuulumisesta voi syntyä samaistumisena yhteisön muihin jäseniin ja sitoutumisena yhteisön periaatteisiin, arvoihin tai kulttuuriin. Ihmisen kokemus omasta osallisuudestaan on ratkaiseva tekijä osallisuuden toteutumisen kannalta eikä yksilön osallisuutta siksi voida arvioida ulkopuolelta. (Nivala 2008: 168–172.)

Gretschel (2002) korostaa määrittelyssä yksilön kokemusta omasta osallisuudestaan. Hän yhdistää osallisuuden tunteen käsitteisiin voimaantuminen ja valtautuminen, jotka kuvaavat pätevyyden ja osallisuuden kokemuksessa yhdistyvää tunnetta. (Gretschel 2002: 90–91.) Kiilakoski (2007) korostaa, että pelkästään osallisuuden tunne ei ole riittävä osallisuuden täyttymiselle, vaikka se onkin osallisuuden välttämätön ehto. Hän tuo esille, että osallisuudessa on tärkeää yksilön mahdollisuus toimia ja sitä kautta osallistua päätöksentekoon. Osallisuus tuo siis mukanaan vastuuta ja valtaa, mutta myös velvollisuuksia. Osallinen ihminen kantaa huolta yhteisön toiminnasta ja on sitoutunut toimimaan yhteisten asioiden parantamiseksi. Yhteisö puolestaan arvostaa yksilöä yhteisön jäsenenä ja luottaa hänen toimijuuteensa. (Kiilakoski 2007: 12–14.) Särkelä-Kukko (2014) tuo esille, että osallisuuden subjektiivinen kokemus on aina kytköksissä henkilön ihmis-käsitykseen, henkilökohtaiseen elämismaailmaan ja identiteettiin. Yksilölle osallisuuden

kokemukset voivat syntyä hyvin erilaisista asioista, mutta yleensä niiden katsotaan syntyvän sosiaalisista suhteista, kuulluksi tulemisesta, kohtaamisista ja vaikuttamisesta omaan elämään liittyvissä asioissa (Särkelä-Kukko 2014: 35–36.)

4.2 Vanhempien osallisuus

Vanhempien osallisuutta on aiemmissa tutkimuksissa tarkasteltu vanhemmuuden rooliin liittyvien erityispiirteiden kautta. Vuorenmaa (2016) on tutkinut vanhempien osallisuutta perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteyksissä olevia tekijöitä. Hän on koonnut väitöskirjaansa useita eri määritelmiä vanhempien osallisuudesta ja esittelee niitä laaja-alaisesti. Vanhempien osallisuus perheessä käsittää luottamuksen omiin taitoihin toimia vanhempana ja kyvyn huolehtia lapsesta sekä pätevyyden pitää perhe-elämän hallinnassa muuttuvissa tilanteissa. Tämä on lähtökohtana perheen kyvylle kohdata elämänmuutoksia sekä selviytyä haastavista elämäntilanteista ja kehittyä erilaisten elämäntilanteiden kohtaamisessa ja niissä selviytymisessä. Vanhempien osallisuuteen liittyy myös heidän kykynsä maksimoida perheen voimavaroja, jotta lapsille kyetään takaamaan myönteiset kasvuolosuhteet myös elämän vaikeissa tilanteissa. Vanhemmuus tuo mukanaan epävarmuutta ja erilaisia huolia, mutta vanhempien osallisuuteen kuuluu kyky tulla toimeen näiden kanssa. Kaiken kaikkiaan vanhempien osallisuutta on kuvattu kasvuprosessiksi, jonka myötä vanhemman kyvyt selviytyä haastavista tilanteista kasvavat ja hän omaksuu aktiivisen roolin lapsen elämässä kyeten tukemaan ja ohjaamaan lasta. (Vuorenmaa 2016.)

Vanhempien osallisuus lapsen asioiden käsittelyssä tarkoittaa myös heidän kyvykkyyttä toimia omatoimisesti hankkiessaan lapselle palveluita, toimiessaan lapsen asioiden aktiivisena puolestapuhujana sekä yleistä vastuun kantamista lapsen asioissa. Se pitää sisällään vanhempien halun sekä kyvyn olla osallisena tilanteissa, joissa lasta koskevia asioita käsitellään ja päätetään. Tällöin vanhemmat kokevat olevansa asiantuntijoita lapsen liittyvissä asioissa. Vanhempien osallisuus yhteisöissä sekä yhteiskunnassa käsittää vanhempien vaikuttamisen ja päätöksentekoon osallistumisen yleisesti lapsia ja perheitä koskevissa asioissa. Osallisuus pitää sisällään vanhempien tietoisuuden perheiden oikeuksista, jotta vanhempi kykenee toimimaan yhteistyössä päättäjien kanssa ja kehittämään lapsiystävällistä ja turvallista yhteisöä. (Vuorenmaa 2016.)

4.3 Osallisuus sosiaalisissa ympäristöissä

Edellä esitetyissä osallisuuden määritelmässä korostuvat vahvasti yhteiskuntaan liittymisen ja vaikutusmahdollisuuksien teemat, mutta opinnäytetyössämme rajaamme näkökulmaa ja tarkastelemme niitä sosiaalisia ympäristöjä, jotka ovat yksilöitä lähinnä. Nivala (2008) on väitöskirjassaan määritellyt osallisuuden sosiaalista perustaa, eli yksilön olemista osana sosiaalista ympäristöä. Sosiaalisissa ympäristöissä ihmisen on mahdollista kokea olevansa osa yhteisöä ja osallistua. Kuuluminen yhteisöön, erilaiset sosiaaliset suhteet ja moninainen kanssakäyminen mahdollistavat myös psykososiaalisten tarpeiden täyttymisen. Näitä ovat esimerkiksi läheisyys, hyväksytyksi tuleminen sekä itsensä ilmaiseminen. Osallistuminen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan luovat edellytyksiä yhteiskunnalliselle osallisuudelle, kehittävät sosiaalisia valmiuksia sekä vahvistavat kokemusta kuulumisesta johonkin ihmisjoukkoon. Nivala onkin tuonut esille, että osallisuus toteutuu merkittävällä tavalla sosiaalisessa kanssakäymisessä. Hän puhuu myös sosiaalisesta syrjäytymisestä, jolloin ihmisellä on vain vähän ihmissuhteita tai ne eivät tue häntä vaikeissa elämäntilanteissa eivätkä tarjoa mielekästä vuorovaikutusta tai täytä läheisyyden ja hyväksytyksi tulemisen tarpeita. (Nivala 2008: 173, 248, 296.)

Osallisuutta käsitellessä syrjäytymisen vastakohtana puhutaan usein sosiaalisesta osallisuudesta. Sosiaaliselle osallisuudelle ei ole vakiintunutta määritelmää, vaan se pitää sisällään erilaisia määritelmiä ja lähestymistapoja. Sitä voidaan kuvata niin yhteiskunnan, kuin yksilön kannalta. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta sosiaalinen osallisuus määritellään usein arvotavoitteeksi, keinoksi torjua köyhyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäjäksi. Yksilön näkökulmasta määriteltynä se on tunneperäinen, henkilökohtainen ilmiö, joka syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Se pitää sisällään tunteen kuulumisesta johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan sekä subjektiivisen käsityksen oman elämän hallittavuudesta. Sosiaalisen osallisuuden kokemusta ei voida määrätä ulkopuolelta, mutta sitä on mahdollista edistää vuorovaikutuksen ja osallistumisen mahdollistamisella. Vaikka sosiaalisen osallisuuden määritellään usein vuorovaikutuksessa syntyväksi tunteeksi johonkin kuulumisesta, on se myös toimintaa eri tasoilla. Tästä näkökulmasta sosiaalinen osallisuus on kokemuksellinen tunne, joka saavutetaan osallistumisen kautta. (Leemann – Kuusio – Hämäläinen 2015.)

Opinnäytetyömme tavoitteena ei ole määritellä tai tehdä tulkintaa siitä, kokevatko vanhemmat olevansa osallisia Keltasirkussa tai mieltävätkö he perhekeskuksen yhteisöksi.

Sen sijaan olemme kiinnostuneita toiminnasta ja tavoista, joilla vanhempien liittyminen toisiinsa ja keskinäiseen vuorovaikutukseen tulee näkyväksi ja merkittäväksi heille itselleen, sekä heijastuu myös ulospäin. Toinen keskeinen näkökulma osallisuuteen on sen vaikuttaminen yksilöiden koettuun hyvinvointiin. Seuraavaksi avaamme hyvinvoinnin käsitettä ja sen linkittymistä sosiaaliseen toimintaan.

5 Osallisuus osana yksilön hyvinvointia

Olemme edellä viitanneet Nivalan (2008) esittämään teoriaan osallisuuden toteutumisesta sosiaalisessa kanssakäymisessä ja psykososiaalisten tarpeiden täyttymisestä sosiaalisten suhteiden myötä. Käsitlemme nyt tarkemmin hyvinvointia, sen sosiaalista ulottuvuutta ja sitä, mitä hyötyjä sosiaalisista suhteista ja toiminnasta on yksilölle ja hänen hyvinvoinnilleen. Tarkastelemme myös osallisuuden osatekijöiden yhteyttä hyvinvointiin.

5.1 Hyvinvoinnin osatekijöitä

Hyvinvointia ei voi yksiselitteisesti määritellä, sillä se koostuu monista osatekijöistä, ja sitä voidaan tarkastella sekä yhteiskunnan että yksilön kautta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2015) määrittelee yksilöllisen hyvinvoinnin koostuvan terveydestä sekä materiaalisesta ja koetusta hyvinvoinnista. Koettuun hyvinvointiin erityisesti vaikuttavia tekijöitä ovat sosiaaliset suhteet ja pääoma, itsensä toteuttaminen sekä onnellisuus. (Hyvinvointi 2015.) Hyvinvoinnilla voidaankin yksinkertaisimmillaan tarkoittaa elämän kokemista mielekkäänä. Sitä tarkastellessa tulisi myös ottaa huomioon elinolot, terveys ja toimintakyky. Näiden lisäksi olennaista on yksilön kyky ja motivaatio toimia ryhmissä ja yhteisöissä ja ne tavat joilla hän kiinnittyy yhteiskuntaan. Yksilöllinen kokemus on erityisen tärkeä tekijä hyvinvoinnin mittaamisessa, sillä ihminen arvioi jatkuvasti suhdettaan omaan itseensä ja ympäröivään maailmaan. Kokemus hyvinvoinnista on siten riippuvainen myös ajasta, paikasta ja kulloisestakin tilanteesta. Myös pettymykset ja ajoittainen pahoinvointi kuuluvat hyvään elämään, joten sopeutumisen taito on edellytys hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. (Suoninen – Lahikainen – Pirttilä-Backman 2011.)

Nykyaikaiset käsitykset hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesta luonteesta pohjautuvat monelta osin menneinä vuosikymmeninä esitettyihin tarveteorioihin. Esimerkiksi Allardt (1976) on teoksessaan *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia* käsitellyt hyvinvointia inhimillisten tarpeiden ja niiden tyydyttämisen kautta. Hänen klassinen teoriansa jakaa ihmisen tarpeet kolmeen luokkaan; elintason (having), suhteisiin (loving) ja itsensä toteuttamiseen (being). Teorian mukaan eri elämänalueille ulottuvien tarpeiden tyydyttäminen tuottaa hyvinvointia. (Allardt 1976.) Hyvinvoinnin sosiaalisia ulottuvuuksia on oleellista jakaa edelleen yhteiskunnallisiin, yhteisöllisiin ja yksilöiden välisiin näkökulmiin. Sosiaalipeda-

gogiikassa yksilön suhde ja asemoituminen ympäristöönsä sekä oman elämän haltuunotto yhteiskunnassa ovat erityisen tarkastelun kohteena. Sosiaalisella voidaan tässä yhteydessä viitata yhteiskunnalliseen, jolloin yhteiskunnan sosiaalinen rakenne nähdään erilaisten pienempien ryhmittymien kokonaisuutena. Toiseksi sosiaalinen tarkoittaa ihmisten ja ryhmien välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisyyttä. Kolmas sosiaalisen merkitys liittyy heikompien auttamiseen ja solidaarisuuteen. (Hämäläinen – Kurki 1997: 15.)

5.2 Ihmisen sosiaalinen luonne

Edellä esitettyjen tarveteorioiden voidaan ajatella myös yksinkertaistavan hyvinvoinnin olemusta, joten niihin ei tule luottaa varauksetta. Inhimillisten tarpeiden olemassaoloa ja subjektiivisen kokemuksen merkitystä ei voida kuitenkaan kieltää. Ihminen toimii ja kehittyy syntymästään asti ympäristöissä, joissa hän on vuorovaikutuksessa muiden yksilöiden, ryhmien tai sosiaalisten rakenteiden kanssa.

5.2.1 Sosiaalisuuden perusteita

Ihmisen sosiaalista luonnetta voidaan tarkastella ja perustella muun muassa filosofisista, biologisista ja psykologisista lähtökohdista käsin. Sosiaalitieteissä koetaan, että ihminen on sosiaalinen olento, joka sopeutuu sosiaalisiin ympäristöihin ja toimii niissä syntyneiden arvojen ja normien mukaisesti. Esimerkiksi sosiaalipsykologiassa vallitsee kuitenkin erilaisia näkemyksiä siitä, mikä osa ihmisen toiminnasta on sosiaalista ja miten se liittyy ihmisen kehitykseen. Yksi konsensus on, että ihminen kehittyy yksilönä sosiaalisten suhteiden ympäröimänä ja niiden vaikutuksen alaisena. (Kuusela 2007: 25–31.) Jo varhaisen vuorovaikutuksen tuloksena sosiaaliseen oppimiseen erikoistuneet aivoalueet alkavat kehittyä, mikä onkin ihmisen sosiaalisen ja emotionaalisen toiminnan perusta (Hyypä 2011: 17).

Yksi tapa kuvata sosiaalisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin yhteyttä on sosiaalisen pääoman käsite. Sosiaalista pääomaa on eri vuosikymmeninä lähestytty monesta eri näkökulmasta ja käytetty kansainvälisesti useiden tieteenalojen yhteydessä. Hyypä (2011) on tutkinut ja tulkinut sosiaalisen pääoman käsitettä Suomessa ja määrittelee sen tarkoittavan yhteisöissä syntyvää aineetonta pääomaa, joka tuottaa hyötyä yhteisön jäsenille. Se voi toisaalta olla luonteeltaan rakenteellista, jolloin sillä usein tarkoitetaan

aktiivista osallistumista yhteiseen toimintaan, esimerkiksi kansalaistoimintaan. Toisaalta sosiaalinen pääoma on kulttuurista, jolloin se käsitetään ihmisten välille syntyväksi luottamukseksi. (Hyypä 2011: 15.) Luottamuksen mittaaminen on kaiken kaikkiaan haasteellista, mutta yleisesti ottaen ihmiset tuntevat enemmän luottamusta perheenjäseniin ja lähiyhteisöihin, kuin etäämmällä oleviin ihmisiin. Tämä voidaan todeta esimerkiksi sen perusteella, kenen puoleen ihminen kääntyy ollessaan avun tarpeessa. Jos yhteisöllisyys heidän ympärillään on vahvaa, ihmiset tavallisesti turvautuvat epävirallisiin verkostoihin ennemmin kuin virallisiin. (Hyypä 2002: 57.) Ruuskanen (2002) toteaa sosiaalisen pääoman erilaisia tarkastelunäkökulmia yhdistävän sen, että niiden parissa käsitetään luottamuksen ja kommunikaation pääasiassa olevan sekä myönteisiin että kielteisiin seurauksiin vaikuttava voima yhteisöissä. Yhteisön jäsenten verkostoituminen, ajan kuluessa muotoutuneet normit ja luottamus toimivat hänen mukaansa pohjana vuorovaikutukselle ja yksilöiden toiminnan yhteensovittamiselle. (Ruuskanen 2002: 5, 19.) Yhteisöissä ja sosiaalisissa suhteissa syntyy siis ihmisten elämään jotakin sellaista henkistä vaurautta, jota ei voida muulla tavoin saada. Luottamuksesta ja yhteistoiminnasta yksilöt voivat parhaimmillaan saada merkittävää tukea koetulle hyvinvoinnilleen.

5.2.2 Kiintymys ja läheiset suhteet

Läheisimmät suhteet vaikuttavat yksilöiden hyvinvointiin kenties kaikkein tiiviimmin. Aikuisten kiintymyssuhteissa on useimmiten kysymys läheisistä suhteista, joissa annetaan turvaa toisille vastavuoroisesti. Turvallisuuden tunne syntyy, kun tiedostetaan, että toinen ihminen on saatavilla, mikä luo pohjaa hyvinvoinnille ja toimintakyvylle. Tärkeimmät kiintymyssuhteet aikuiselämässä muodostuvat usein kumppanin, ystävien ja omien vanhempien kanssa. (Horppu 1998: 144.) Kiintymyksen ja emotionaalisen siteen lisäksi läheissuhteita kuvaa erityisesti osapuolten liittyminen toisiinsa toistensa tuntemuksen perusteella, sekä keskinäinen ymmärrys ja tiivis yhdessä toimiminen (Ahokas 2011: 144–145). Vuoden 2011 kansalaisbarometri kuvaa suomalaisten kokemuksia läheissuhteiden merkityksestä arjessa. Läheissuhteilla viitattiin kyselyssä perhe-, sukulaisuus- ja ystävyssuhteisiin. Vastaajista valtaosa piti läheisiä suhteita tärkeinä tai erittäin tärkeinä, ja kuvaili näiden läheisten tukea merkittävänä tekijänä oman hyvinvointinsa kannalta. Suhteiden laatua kuvailtiin useammin hyväksi kuin huonoksi. Ne, jotka kokivat läheissuhteensa hyvinä, kuvailivat myös kokevansa enemmän luottamusta muihin ihmisiin. Suhteitaan hyvänä pitävät tunsivat myös harvemmin itsensä yksinäiseksi, masentuneiksi,

ahdistuneiksi tai syrjityiksi. (Siltaniemi – Hakkarainen – Lónden – Luhtanen – Perälähti – Särkelä 2011: 53–55.)

Kuten aiemmin olemme viitanneet, monien kaupunkilaisperheiden ongelmana on lähellä asuvien sukulaisten ja tukiverkoston puute. Jos läheisiä suhteita on vähän tai ne ovat puutteellisia, riski yksinäisyyden tunteeseen ja syrjäytymiseen kasvaa. Suurin osa Keltasirkun kävijöistä on parisuhteessa, mutta perhekeskuksessa käy myös yksinhuoltajia. Monessa tapauksessa parisuhteen toinen osapuoli on työelämässä, ja toinen hoitaa lasta tai lapsia kotona. Kodin ulkopuolinen kokoontumispaikka on kävijäkyselyiden mukaan osoittautunut tärkeäksi asiaksi vanhemmille. Muutamat vastaajat ovat maininneet saaneensa Keltasirkun kautta uusia ystäviä. (Kävijäkysely 2017a; 2017b.) Kyselyistä ei kuitenkaan selviä, kuinka ystävyysuhteet ovat läsnä arjessa tai kuinka niiden koetaan vaikuttaneen hyvinvointiin.

5.2.3 Sosiaalinen tuki

Ihminen tarvitsee toisten tukea voidakseen hyvin ja selviytyäkseen elämän kriiseistä. Tutkimukset osoittavat stressaavissa ja epävarmoissa tilanteissa olevien ihmisten hakeutuvan herkästi samassa tilanteessa olevien tai samankaltaisia tilanteita kokeneiden seuraan. Ihmisille on siis luonteenomaista puhua ongelmistaan luotetuille henkilöille ja hakea muilta rohkaisua. Ilmiötä on selitetty vertailun kautta: ihminen suhteuttaa oman tilanteensa toisten tilanteisiin jäsentääkseen, onko hänen oma huolensa perusteltua. (Ahokas 2011: 141–143.) Ilmiö vahvistaa sitä käsitystä, että sosiaalisella tuella on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa he vastavuoroisesti saavat ja antavat henkistä, emotionaalista, tiedollista, toiminnallista ja aineellista tukea. Sosiaalinen tuki voi olla *suoraa* eli henkilöiden välistä, tai *epäsuoraa*, jolloin tuki tulee jonkin järjestelmän kautta. Sosiaalisella tuella on osoitettu olevan myönteisiä vaikutuksia henkilön terveyteen ja hyvinvointiin sekä fyysiseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen toipumiseen. Se vähentää henkilön kokemaa stressin tunnetta ja lisää kokonaisvaltaista tyytyväisyyttä elämään. (Kumpusalo 1991: 13–16.)

Vanhemmat tarvitsevat tukea erityisesti elämän käännekohtissa, esimerkiksi lapsen synnyttyä tai arvaamattomissa perhettä kohtaavissa ongelmatilanteissa. Tuen tarve voi liittyä moniin eri asioihin, mutta useimmiten se on kytköksissä perheen terveyteen ja hyvinvointiin, lasten kasvuun ja kehitykseen tai perheen sosiaalisiin suhteisiin. Viljamaa

(2003) on koonnut sosiaalisen tuen vaikutuksia vanhemmuuteen väitöskirjaansa *Neuvola tänään ja huomenna*. Vanhemmat voivat hänen mukaansa saada sosiaalisen tuen kautta neuvoja ja roolimalleja joko suorasti tai epäsuorasti. Tällä on katsottu olevan merkittäviä vaikutuksia vanhempien henkiseen hyvinvointiin ja tätä kautta vanhemmuuden laatuun sekä vanhempina jaksamiseen. Tarpeisiin vastaava sosiaalinen tuki antaa vanhemmille voimavaroja toimia vanhempina erilaisissa tilanteissa lisäämällä heidän luotavaisuuttaan ja myönteistä suhtautumistaan vanhempina toimimiseen. Sosiaalinen tuki muodostuu tehokkaimmaksi tilanteessa, jolloin osalliset jakavat samankaltaiset elämäntilanteet ja tämän myötä ymmärtävät toisiaan emotionaalisesti. (Viljamaa 2003.)

Lapsiperheiden tukemisen edistämiseksi on toteutettu monia erilaisia hankkeita, esimerkiksi PERHE-hanke, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperheprojekti sekä sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Stakesin Vanhemmuuden aika –hanke. Hankkeiden myötä on noussut esille, että vanhemmuuden tukeminen ja vanhempien saama vertais- tuki ovat keskeisiä lapsiperheiden hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Vanhempien tukemiseen kuuluvat vanhempien huolien vähentäminen sekä toimenpiteet, joilla pyritään auttamaan vanhempia kehittämään kokonaisuudessa vanhemmuuden taitoja, esimerkiksi kohottamaan vanhempien itsetuntoa ja itseluottamusta. (Haaranen 2012.) Vertaistuen merkitys tukimuotona on myös huomioitu peruspalveluiden parissa ja ryhmämuotoinen toiminta voidaan nähdä lähtökohtana sen syntymiselle. Vertaisryhmät tarjoavat vanhemmille mahdollisuuksia luoda sosiaalisia suhteita sekä paikan vertaistuelle ja osallisuuden kokemukselle. Ryhmätoimintaan voidaan linkittää myös ammatillista tukea sekä sieltä voidaan ohjata usein myös muiden palveluiden piiriin. (Viitala – Kekkonen – Paavola 2008.)

5.3 Osallisuus ja hyvinvointi

Olemme aikaisemmin käsitelleet hyvinvoinnin olemusta käyden läpi Allardtin ulottuvuus- teoriaa. Särkelä-Kukko (2014) on käsitellyt osallisuutta samantyyppisen ajattelun kautta ja hänen määrittelemänsä osallisuuden ulottuvuudet tarkastelevat osallisuuden kokemuksen rakentumista yksilön näkökulmasta. Ensimmäiseen osallisuuden ulottuvuuteen kuuluu yksilön elintaso, johon sisältyvät elämä, terveys, ruumiillinen koskemattomuus sekä ympäristön aineellinen kontrollointi. Elintason ulottuvuuden lähtökohtana on oikeus elämään ja ihmisoikeuksien rakentuminen, joiden pohjalle osallisuuden on mahdollista syntyä. Elintason ulottuvuuteen on nostettu myös ihmisen taloudellinen asema. Hyvän

terveyden ja hyvien tulojen on esitetty tukevan yksilön toimintamahdollisuuksia ja hyvinvointia, kun taas alhaisilla tuloilla on päinvastainen vaikutus. (Särkelä-Kukko 2014: 38–40.)

Seuraava osallisuuden ulottuvuus ovat yhteisyys, ystävyys-suhteet ja kuuluminen, joihin liittyvät ihmisen oikeus toimijuuteen, oikeus subjektiivisuuden toteutumiseen ja tunteet. Sosiaaliset suhteet ja erilaisiin yhteisöihin liittyminen luovat yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta sekä kokemusta osallisuudesta. Itsensä toteuttaminen on yksi sekä hyvinvoinnin että osallisuuden ulottuvuuksista ja tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan yksilön sisäisten mahdollisuuksien tunnistamista ja käyttöä. Sisäisten mahdollisuuksien käyttäminen vaikuttaa osallisuuden syntymiseen, sillä jos ihminen ei ole kykeneväinen toteuttamaan itseään, on hänellä riski vieraantua yhteiskunnasta ja sosiaalisista suhteista. Osallisuuden kokemuksen kannalta on merkittävää, kokeeko henkilö olevansa tärkeä ja saavansa arvostusta sosiaalisissa verkostoissa. Myös se, miten yhteiskunta arvostaa yksilöitä, vaikuttaa subjektiiviseen osallisuuden kokemukseen. Itsensä toteuttaminen ja voimavarojen käyttöönotto ovat tärkeitä osallisuuden tunteen syntymisessä, sillä näiden kautta ihminen voi kokea itsensä tärkeäksi. Osallisuuden kokemukset ja kuulumisen tunne ovat riippuvaisia ihmisen voimavaroista. Voimavarat ja niiden hyödyntäminen eivät ole stabiilitila vaan ne vaihtelevat ihmisen elämäntilanteen mukaan. (Särkelä-Kukko 2014: 41–44.)

Sosiaaliset suhteet ovat siis yksilölle tärkeä resurssi, sillä ne tyydyttävät inhimillisiä tarpeita ja niiden kautta saadaan monia hyötyjä, jotka auttavat osaltaan ylläpitämään hyvinvointia. Osalliseksi pääseminen sosiaalisista suhteista voi vahvistaa myös yksilöllistä toimijuuden kokemusta, mikä laajemmasta näkökulmasta parantaa yksilön valmiuksia toimia aktiivisena yhteisöjen ja yhteiskunnan jäsenenä. Vanhempien osallisuuden edistäminen myönteisten sosiaalisten kokemusten kautta liittyy keskeisesti perhekeskus Keltasirkun tehtävään lapsiperheiden hyvinvoinnin tukijana. Vanhempia halutaan kannustaa muodostamaan uusia suhteita, joiden myötä myös osallisuuden kokemuksen on mahdollista syntyä. Tavoitteenamme onkin nyt selvittää, mikä on vanhempien oma näkökulma aiheeseen. Mitkä sosiaalsiin suhteisiin liittyvät tekijät ovat vanhempien omasta näkökulmasta tärkeitä ja onko Keltasirkussa kohdatuilla ihmisillä ylipäätään merkitystä heidän arjessaan ja hyvinvoinnissaan?

6 Opinnäytetyön toteutus

Perhekeskus Keltasirkku on toteuttanut kävijöilleen vuoden 2017 aikana kaksi kävijäkyselyä verkossa. Kyselyissä kartoitettiin vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia Keltasirkun toiminnasta ja siitä, mitä he kokevat saavansa siihen osallistumisesta. Ensimmäinen kysely toteutettiin keväällä ja siihen vastasi 30 vanhempaa. Kyselyssä kysyttiin esimerkiksi perustietoa perheestä, mistä vanhempi oli saanut tietää Keltasirkusta, millä kulkuvälineellä sinne saavutaan ja mitä asioita vanhemmat pitävät Keltasirkun toiminnassa tärkeimpinä. Vastausvaihtoehdot oli ennalta määritelty ja niihin saattoi kysymyksestä riippuen valita useamman vastauksen. Tuloksista nousi esille, että yli puolet vastaajista tunsii päässeensä mukaan ”joukkoon” Keltasirkussa käydessään ja tunsii itsensä tervetulleeksi. Suurin osa oli saanut uusia tuttavuuksia tai ystäviä. Merkittäviksi asioiksi Keltasirkussa vastaajat kokivat mukana olemisen lasta kiinnostavassa toiminnassa sekä tutustumisen samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin ja vertaistuen saamisen. Puolet vastaajista koki itse saavansa mielekästä ja kehittävää tekemistä. Suuri osa koki myös voivansa vaikuttaa toiminnan järjestämiseen, suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Kävijäkysely 2017a.) Syksyn kävijäkyselyyn vastasi 50 vanhempaa. Kysymykset olivat suurelta osin samankaltaisia, mutta vanhemmilta saatiin enemmän vapaamuotoisia vastauksia ja kehitysideoita. Keskimäärin vanhemmat kokivat elämäntilanteensa hyväksi, mutta vastauksista nousivat esille myös koetut vanhemmuuden haasteet kuten lasten sairastelu ja valvominen. Muutamat toivat esille yksinäisyyden tunteensa ja kehitysideoiksi esitettiin muun muassa toimintaa, jonka avulla kävijät pääsisivät paremmin tutustumaan toisiinsa. (Kävijäkysely 2017b.)

Keltasirkun henkilökunta toivoi saavansa opinnäytetyön kautta vanhemmilta sellaista laadullista tietoa, joka auttaisi heitä kehittämään toimintaansa niin, että se tukisi vanhempien välisiä vuorovaikutus- ja vertaissuhteita paremmin. Kävijäkyselyistä nousi esille, että vanhemmat olivat solmineet Keltasirkussa tuttavuus- ja ystävyysuhteita, mutta selkoa ei saatu siihen, millaisia nämä suhteet olivat laadultaan tai pysyvyydeltään. Keltasirkussa haluttiin saada tietää, oliko syntyneillä suhteilla vaikutusta vanhempien koettuun hyvinvointiin ja kokivatko vanhemmat olevansa osallisia sosiaalisessa kanssakäymisessä. Näiden ajatusten pohjalta päädyimme rajaamaan opinnäytetyömme koskemaan osallisuuden näyttäytymistä sosiaalisissa suhteissa.

6.1 Tutkimuskysymys

Koska tutkimuskysymyksemme sisältö on laaja, se jakautuu kahteen alakysymykseen.

Millaisena vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa näytetään perhekeskus Keltasirkussa?

1. Minkälaisen merkityksen vanhemmat antavat Keltasirkussa syntyville sosiaalisille suhteille ja millainen yhteys niillä on koettuun hyvinvointiin?
2. Kuinka perhekeskus Keltasirkun toiminta edesauttaa sosiaalisten suhteiden ja verkostojen syntymistä?

Sosiaalisten suhteiden ja verkostojen tarkastelussa osallisuuden käsite tarjoaa laajasti näkökulmia, jotka liittyvät yksilön hyvinvointiin. Työssämme käsittelemme osallisuutta yksilön näkökulmasta, jolloin korostuvat vuorovaikutuksen, luottamuksen ja arvostuksen kokemisen merkitys. Selvitämme, mitä asioita vanhemmat arvostavat tuttavuus- ja ystävyyssuhteissa ja kuinka sosiaaliset suhteet vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa. Haluamme saada tietoa siitä, millä tavalla Keltasirkun toiminta edistää vanhempien osallisuutta sosiaalisissa suhteissa ja kuinka sitä voisi tässä suhteessa edistää. Keltasirkun työntekijät voivat hyödyntää tuloksia toiminnan kehittämässä ja tarjota entistä parempaa palvelua alueen vanhemmille.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutamme opinnäytetyömme hyödyntäen laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön syvälinen tarkastelu ja sen ymmärtäminen, sekä tulkinnan tekeminen tarkastelun pohjalta. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita asioiden merkityksistä sekä ihmisten kokemuksista ja näkemyksistä. (Kananen 2008: 24–25.) Tutkimusaiheemme perustuu ihmisten kokemuksiin ja mielikuviin, joiden perusteella kukin muodostaa oman kuvansa todellisuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa otetaan huomioon todellisuuden moninainen ja yksilöstä riippuvainen luonne, ja pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti. Tutkimusta tehdessä myös tutkijan omat arvolähtökohdat vaikuttavat siihen, miten tutkittuja ilmiöitä ymmärretään. Olenaisista ei kuitenkaan ole ennalta esitettyjen väittämien todentaminen, vaan uusien löytöjen tekeminen kerätyn tutkimusaineiston perusteella. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 161.)

Toteutamme aineistonkeruun lomakkeella, joka koostuu avoimista kysymyksistä. Päädyimme tähän menetelmään, sillä perhekeskus Keltasirkun viikottaiset kävijämäärät ovat suuria ja kirjallisella haastattelulla saamme vastaajiksi laajemman otannan kävijöistä kuin suullisilla haastatteluilla. Tavoitteenamme on kerätä vastaajalähtöistä tietoa ennalta määritellyistä teemoista. Pyrimme saamaan vanhemmat tuomaan julki näkemyksiään, kokemuksiaan ja mielipiteitään rehellisesti ja omalle tyylilleen ominaisesti. Tällöin aineistosta nousevat esille ne asiat, joita vastaajat itse kokevat merkityksellisinä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen asettaminen ei palvelisi laadullisen tutkimuksen tarkoitusta, sillä tavoitteenamme on tulkita vanhempien kokemusmaailmasta juontavia käsityksiä Keltasirkusta ympäristönä. Kyselylomakkeen huolellinen laadinta on erityisen tärkeää kyselyn onnistumisen kannalta. Kysymysten asettelussa tulee varmistaa, että kysymykset ovat selkeitä ja täsmällisiä, tarpeeksi rajattuja ja lyhyitä. Ne eivät myöskään saa sisältää kaksoismerkityksiä. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 202–203.)

Kyselylomakkeessa on yhdeksän avointa kysymystä. Ennen varsinaisia haastattelukysymyksiä kartoitamme neljällä lyhyellä kysymyksellä vastaajien taustatietoja. Toivomme helppoihin taustakysymyksiin vastaamisen madaltavan kynnystä alkaa vastata muihin kysymyksiin. Niiden vastauksilla ei kuitenkaan tule olemaan merkitystä tulosten analysoinnissa. Vastaajat valikoituvat satunnaisesti ja tarjoamme mahdollisuutta osallistua kaikille kyselyn toteutusaikana paikalle saapuville vanhemmille. Varmistamme myös, että vastaaja on käynyt Keltasirkussa useamman kerran, sillä kysymyksiin vastaaminen edellyttää aikaisempaa kokemusta perhekeskuksesta. Kyselylomakkeessa emme käytä osallisuuden käsitettä, sillä sen sisältö voi olla sosiaalialaa tuntemattomalle vaikea ymmärtää. Kysymykset on johdettu teoriasta nousevista osallisuuden osatekijöistä sekä Keltasirkun toiveista. Tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen analysoimalla vanhempien vastauksia näihin osatekijöihin liittyen. Ennen varsinaisen haastattelun toteuttamista testasimme lomakkeen kysymyksiä lähettämällä ne henkilölle, joka ei ole sosiaalialan tai tutkimustyön ammattilainen. Tarkoituksemme oli varmistaa, että kysymykset ovat helposti ymmärrettäviä ja niihin on mahdollisuus vastata henkilökohtaisen kokemuksen perusteella.

Ensimmäisellä kysymyksellä tarkoituksena on selvittää, kuinka vanhemmat itse kokevat vuorovaikutuksen vanhempien välillä, miten ilmapiiri vaikuttaa vanhempien osallisuuteen ja kokevatko he olevansa hyväksytyjä toiminnassa ja kuuluvansa joukkoon. Koska myös

omalla aktiivisuudella on merkitystä osallisuuden syntymisessä, toisen kysymyksen tavoitteena on saada tietoa siitä, kuinka vanhemmat itse hyödyntävät mahdollisuutta osallistua vuorovaikutukseen. Kolmannella ja neljännellä kysymyksellä pyrimme kartoittamaan, mitä asioita vanhemmat arvostavat tuttavuus- ja ystävyyssuhteissa yleisesti ja näyttävätkö samat asiat myös Keltasirkussa syntyneissä suhteissa. Viidennellä ja kuudennella kysymyksellä tarkoitus on selvittää, onko muodostetuilla suhteilla vaikutusta heidän arkeensa ja hyvinvointiinsa. Toivomme vanhempien kuvailevan vaikutuksia elämänsä mahdollisimman konkreettisesti. Seuraavilla kysymyksillä toivomme saavamme tietoa siitä, millä tavoin Keltasirkun toiminnan nähdään parhaiten vaikuttavan tai edesauttavan vanhempien välistä vuorovaikutusta ja tutustumista, sekä kuinka toimintaa voisi edistää niin, että se tukisi suhteiden syntymistä entistä paremmin. Lopuksi annamme vanhemmille mahdollisuuden esittää vapaasti ajatuksia ja kehitysideoita.

6.3 Aineiston analysointi

Valitsimme aineiston käsittelytavaksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin, jonka toteutimme käyttäen apunamme Tuomen ja Sarajärven (2009) ohjeistusta. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja selkeä sanallinen kuvaus kadottamatta kuitenkaan aineiston informaatiota. Sisällönanalyysi on jo itsessään käytetty menetelmä, mutta sitä voidaan soveltaa myös teoriaohjaavasti, aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistosta löydettyjä ilmauksia etsitään valitun teorian mukaan. Siinä aineiston käsitteleminen etenee aineiston ehdoilla, kuten aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä, mutta lisäksi aineistosta saatu yleiskäsite liitetään teoriaan. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 104, 117.)

Aloitimme aineiston käsittelyn aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Pehdyimme aineistoon huolellisesti saadaksemme luotua siitä selkeän kuvan itsellemme. Seuraavaksi aloimme etsiä aineistosta ilmauksia, jotka pelkistimme käsiteltävään muotoon valikoimalla kirjoitetuista lauseista tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen sisällön. Tämän myötä aineistosta karsiutui pois kaikki epäolennainen opinnäytetyötä ajatellen. Kirjasimme pelkistetyt ilmaukset tekstinkäsittelyohjelmalle seuraavaa vaihetta varten. Tässä vaiheessa analyysia muodostimme kolme teemaa tutkimuskysymystä mukaillen ja kokosimme pelkistetyt ilmaukset niiden alle. Esittelemme kappaleessa 7 teemojen perusteella ryhmitellyt tulokset.

Teemojen pohjalta aloimme muodostaa pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia, eli kokosimme samaan aihetta käsittelevät ilmaukset erillisiksi ryhmiksi. Etsimme pelkistetyistä ilmauksista taustateoriaamme vastaavia ilmauksia osallisuuteen ja hyvinvointiin liittyen. Osallisuus ja hyvinvointi olivat työmme tutkimuskysymyksen pohjalla vaikuttavat pääteooriat, joten ilmauksien liittäminen niihin analysoinnin tässä vaiheessa auttoi meitä muodostamaan mahdollisimman selkeän kokonaisuuden ja tuomaan esille tavoitteiden kannalta olennaiset ilmaukset. Muodostetuista alaluokista löysimme vielä yhtenäisiä ilmauksia, joita meidän oli osittain mahdollista yhdistää yläluokiksi. Yläluokat ilmaisivat koottuja vastauksia selkeästi hävittämättä asioiden ydintä. Muodostettujen yläluokkien avulla meidän oli mahdollista vastata tutkimuskysymykseen. Esitämme sisällönanalyysin pohjalta muodostetut yhteenvedot ja niistä tehdyt johtopäätökset tutkimuskysymysten järjestystä mukaillen kappaleessa 8.

6.4 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joiden pohjalta on mahdollista toteuttaa eettisesti oikeanlainen tutkimus. Eettisesti kestävä tutkimuksen toimintatapoihin kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkaavaisuus, jotka tulevat huomioida niin tutkimustyössä kuin myös tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimuksen sekä tulosten arvioinnissa. Työssämme toimimme hyvien eettisten ohjeiden mukaisesti. Viittasimme muiden tutkimuksiin ja tutkimustuloksiin tuomalla selkeästi esille tutkimuksen tekijän. Tiedonhankinnassa toimimme huolellisesti ja käytimme eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä. Eettisesti kestävä työskentelyn mukaisesti hankimme tutkimusluvut tutkimuksen toteuttamiseksi sekä sovimme yhteistyötahon kanssa, kuinka tutkimuksen käyttöoikeudet toteutuvat osapuolten välillä. (Tutkimuseettinen lautakunta 2012: 67.)

Tutkimusaineistoa kerätessä on tärkeää informoida tutkimuksiin osallistujia tutkimukseen liittyvistä asioista. Informointi voi tapahtua suullisesti tai kirjallisesti saatekirjeen muodossa. Se kuinka tutkimuksesta informoidaan voi vaikuttaa ihmisten halukkuuteen vastata tutkimukseen liittyvään kyselyyn tai haastatteluun. Saatekirjeen muotoilemisessa toimimme Kuulan (2006) eettisten ohjeiden mukaisesti. Saatekirjeessä esittelimme tutkimuksesta vastuussa olevat tahot sekä yhteyshenkilön, johon voi tarvittaessa olla yhteydessä halutessaan lisätietoja tutkimuksesta. Saatekirjeessä esittelimme tutkimuksemme tavoitteen. Tavoitteen esittelyllä on mahdollista motivoida ihmisiä vastaamaan

kyselyyn, jotta heillä on tietoa siitä, kuinka vastauksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa. Esittelimme saatekirjeessä myös tutkimuksen aiheen lyhyesti, jotta osallistujien oli helpompi arvioida ovatko he halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Osallistumispäätökseen vaikuttaa myös se, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Tutkimukseen osallistujia tulee informoida siitä, onko tutkimukseen osallistuminen kertaluontoinen aineistonkeruu vai edellyttääkö osallistuminen jotain muuta. Tutkimukseen osallistujille tulee myös painottaa, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisensa on myös mahdollista keskeyttää. Saatekirjeessä toimme esille ketkä aineistoa tulevat käyttämään ja mihin tarkoitukseen. Kerroimme myös, että aineisto tullaan hävittämään tutkimuksen toteuttamisen jälkeen ja vastaukset tulevat pysymään koko tutkimuksen ajan anonyymeina. (Kuula 2006: 101–116.)

Tutkimuseettinen lautakunta on antanut eettisiä ohjeistuksia myös aineiston analyysiin sekä käsittelyyn, joita käytimme myös oman työn tekemisessä. Aineistoa käsittelyssä ja esittämisessä tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka saatuja tuloksia esitetään. Tutkimuseettinen tiedekunta puhuu vilpistä tieteellisessä toiminnassa, joka tarkoittaa tuloksien vääristämistä tai niiden esittämistä harhaanjohtavasti. Tutkimuksen tulokset tulee esittää niitä muuntelematta, eikä niitä tule yleistää. Tuloksien esittämisessä tulee kiinnittää huomiota, ettei niiden merkityksiä muunnella tai kaunistella. Tulosten raportoinnissa tulee kertoa kaikki tuloksiin vaikuttavat seikat eikä siitä tule jättää pois asioita, jotka vaikuttavat tuloksiin. Raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa ja siinä tulee erityisesti kiinnittää huomiota, ettei tuloksia yleistetä. (Tutkimuseettinen lautakunta 2012: 8.)

7 Tulokset

Etenemme tulosten esittelyssä tutkimuskysymyksistä nousevan teemoittelun kautta. Ensimmäisenä tarkastelemme niitä ilmauksia, joilla vanhemmat ovat kuvailleet sosiaalisten suhteiden merkitystä arkeensa ja hyvinvointiinsa sekä yleisesti että Keltasirkun ympäristössä. Seuraavaksi esittelemme niitä ilmauksia, joilla kuvattiin Keltasirkun ympäristöä ja roolia suhteiden syntymisen mahdollistajana. Viimeisenä tuomme esille myös vanhempien esittämät suorat kehitysehdotukset. Kyselyyn vastasi 13 vanhempaa. Vastaajista 10 oli naisia ja 3 miehiä. Vastaajien lasten määrä vaihteli yhden ja neljän välillä. Yleisimmin vanhemmat ilmoittivat käyvänsä Keltasirkussa 4-8 kertaa kuukauden aikana, mutta joukossa oli myös sekä aktiivisempia että harvemmin vierailevia vanhempia.

7.1 Suhteiden merkitys

Hyvien tuttavuus- ja ystävyysuhteiden keskeisinä ominaisuuksina mainittiin ystävällisyys, luottamus sekä avoimuus. Suhteissa kuvattiin myös olevan tärkeää, että saa olla oma itsensä. Vastaajat kokivat merkittävänä asioina kiinnostuksen ja kunnioituksen toista kohtaan sekä yhteiset kiinnostuksen kohteet. Ilmauksista nousi esille, että suhteissa tärkeänä koettiin toisen huomioiminen, tasapuolinen yhteydenpito, yhdessä tekeminen ja vastavuoroinen auttaminen sekä toisen kuuntelemisen.

Vastauksissa kuvattiin yleisellä tasolla hyvinvointia tukevia elementtejä sosiaalisissa suhteissa. Vertaistuen saaminen samassa elämäntilanteessa olevilta ihmisiltä nousi erityisen tärkeäksi tekijäksi. Sen vaikutuksia kuvailtiin siten, että on joku jolle voi kertoa omista arjen haasteista ja purkaa omia ajatuksia ja tunteita, sekä mahdollisuutena saada apua tarvittaessa. Vertaistuen odotettiin myös olevan vastavuoroista. Molempinpuolinen välittäminen ja avoimuus koettiin voimavaraksi. Toisen aikuisen seurauksen koettiin tukevan hyvinvointia, sillä se auttoi irtautumaan hetkeksi arjesta ja tarjosi piristäviä ja positiivisia hetkiä sen keskelle. Kuulumisten vaihto ja yleinen keskustelu nousivat hyvinvointia edistäviksi tekijöiksi. Vastauksissa tuotiin esille se, että eri ystävyysuhteista saatiin erilaisia asioita, joistakin tukea ja joistakin nimenomaan virkistävää seuraa.

Keltasirkussa solmittujen suhteiden vaikutusta vanhempien hyvinvointiin kuvailtiin siten, että ne olivat auttaneet vanhempia jaksamaan paremmin ja selviytymään arjessaan. Ajustusten vaihtaminen samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa koettiin tässäkin

yhteydessä merkittäväksi tekijäksi. Suhteet olivat myös antaneet päiviin iloa. Keltasirkku koettiin mukavaksi paikaksi tulla ja miellyttävämmäksi kuin puistot. Se oli madaltanut kynnystä lähteä kotoa pois päivän aikana. Keltasirkun kerrottiin myös edesauttaneen uuteen kotikaupunkiin kotoutumista, sillä siitä oli muodostunut perheelle tukikohta, jonka parista oli löytynyt myös uusia ystäviä. Vastauksissa nousi myös esille, että mikäli Keltasirkussa vierailisi useammin, suhteilla voisi olla enemmän merkitystä oman hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointiin kerrottiin myös olevan enemmän vaikutusta läheisemmillä ystävyysuhteilla.

Ne, jotka olivat saaneet Keltasirkussa uusia tuttavuuksia ja ystäviä, kertoivat tapaavansa näitä säännöllisesti muualla ja vierailevansa myös toistensa kotona. Tärkeäksi koettiin se, että sekä vanhemmat että lapset saivat vertaistansa seuraa. Suhteiden jatkuvuutta kuvattiin esimerkiksi seuraavilla sanoilla:

Lapsiperheissä elämäntilanteet vaihtuvat aika usein, joten äitiystäviä "menee ja tulee". Keltasirkusta on löytynyt aina uusia tuttavuuksia. (N, 32)

Keltasirkussa saatuja tuttavuuksia kuvattiin tärkeäksi siksi, että vanhempien muut ystävät saattoivat olla töissä arkisin. Vanhemmat kertoivat myös käyttävänsä Keltasirkkua tapaamispaikkana sellaisten ystäviensä kanssa, joilla on itsellään lapsia ja käyvänsä siellä useammin, kun tiesivät paikalla olevan tuttuja. Vastauksissa nousi esille, että tuttuja ihmisiä kohdattiin puistoissa ja muissa perheiden suosimissa paikoissa enemmän Keltasirkussa käymisen myötä. Tuttavuudet vaikuttivat arkeen myös siten, että toisten vanhempien kanssa juteltiin ja oltiin tekemisissä vain Keltasirkussa. Vastauksissa ilmaistiin myös, että tuttavuuksia tai ystäviä ei ollut saatu tai koettu ihmisten vaikuttaneen arkeen mitenkään.

7.2 Keltasirkku vanhempien välisten suhteiden mahdollistajana

Keltasirkun yleistä ilmapiiriä kuvattiin hyväksi, yhteisölliseksi ja yhteenkuuluvaksi. Ilmapiiri nähtiin myös mukavana ja rauhallisena. Vuorovaikutusta kuvailtiin sosiaalisesti, ystävälliseksi ja avoimeksi ja tuotiin esille, että vanhemmat ovat mukavia toisiaan kohtaan. Vastaajat kertoivat myös, että vanhemmat pitävät hetkittäin huolta myös toistensa lapsista. Vertaistuen määrä nousi esille tässä yhteydessä ja sitä kuvattiin korvaamattomaksi. Vanhemmat toivat esille myös sen, että sanoja ei Keltasirkussa aina tarvita ja ympäristö suhtautuu sallivasti myös siihen, että vanhempi viihtyy enemmän yksinään

joinain päivinä. Vastaajat kertoivat kuitenkin myös, että ihmiset ovat ajoittain hieman ujoja ottamaan kontaktia toisiinsa, ja juttelevat enemmän ennestään tuttujen kuin uusien tulijoiden kanssa. Ilmapiiriä kuvattiin myös seuraavasti:

Vähäisten käyntien perusteella vaikea sanoa. Miehenä naisvaltaiseen kerhoon tuleminen on "tylsää" kun valtaosa naisista on "klikkiytynyt" ja jo tuttuja keskenään. Jos kävisi useammin, tilanne voisi olla toinen. (M, 35)

Aloitteellisuus ja aktiivisuus vuorovaikutuksessa tuli esille uusien suhteiden solmimisena sekä toisten huomioimisena. Ilmaukset omasta suhtautumisesta vuorovaikutukseen näyttäytyivät aktiivisina sekä varautuneina. Aktiivisina itsensä kokevat kuvailivat suhtautumista vuorovaikutukseen halukkuutena solmia uusia tuttavuus- ja ystävyyssuhteita. Vähemmän aktiiviset kuvailivat vuorovaikutukseen osallistumisen tapahtuvan usein tilanteissa, joissa lapset leikkivät keskenään. Passiivisemmaksi itsensä kokevat kuvailivat, että harvoilla käynneillä lasten vahtimisen lisäksi ei muihin vanhempiin tutustumisen tuntunut kiinnostavalta.

Vanhemmat kuvailivat Keltasirkun tämän hetkistä toimintaa vanhempien tutustumisen edistämisen näkökulmasta. Yhteinen tekeminen ja toimintatuokiot koettiin luonteviksi tutustumisen mahdollistajiksi. Leipominen, askartelu ja musiikkihetket mainittiin mielekkäänä toimintana. Lisäksi se, että lasten leikkiessä vanhemmilla oli aikaa jutella keskenään, nähtiin hyvänä asiana. Keltasirkku avoimena ja vapaana kohtaamispaikkana koettiin jo itsessään tärkeäksi tekijäksi. Rento ilmapiiri ja ihmisten välinen yhteisyys samankaltaisten elämäntilanteiden vuoksi koettiin tutustumista edistäviksi asioiksi. Perhekeskuksen vetäjää keuhuttiin hyväksi.

7.3 Vanhempien kehitysehdotukset

Vastaajat antoivat kehitysideoita siihen, kuinka Keltasirkku voisi paremmin edistää vanhempien välisten suhteiden syntymistä. Vanhemmat toivoivat enemmän yhteisiä aktiiviteetteja ja retkiä. Erityisesti toivottiin lisää yhteistä keskustelua ja keskustelunavauksia sekä tietoisuutta vanhempien kiinnostavista aiheista. Keskustelunavauksien katsottiin ruokkivan vanhempien aloitteellisuutta keskusteluun ryhtymisessä. Myös laajemmalle ilta- ja viikonlopputoiminnalle oli kysyntää. Kehitysideoita nousi muistakin teemoista kuin vanhemmuuden tukemisesta. Vanhemmat toivoivat lapsille enemmän ohjattua toiminta-

taa, sekä enemmän ohjausta ja neuvomista toimintatuokioiden aikana. Muita toiveita olivat erilaiset teemajuhlat ja yläkerran liikuntasalin monipuolisempi käyttö. Toimintaan toivottiin myös enemmän miespuolisia vieraita mukaan yhteisiin keskusteluihin. Vanhemmat ilmaisivat kuitenkin myös tyytyväisyytensä toimintaan vastaushetkellä.

8 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Keltasirkussa syntyneiden suhteiden määrä ja laatu näyttäytyivät vastausten perusteella hyvin vaihtelevana. Erityisesti tuttavuuksien muodostuminen oli yleistä ja kaiken kaikkiaan muihin vanhempiin suhtauduttiin avoimesti ja positiivisesti. Toisten huomioiminen näyttäytyi vastauksissa tekijänä, joka oli lähtökohtana vanhempien välisille suhteille ja toiminnalle. Huomioimista taas tapahtui käytännössä monella tasolla tervehtimisestä toisen kuuntelemiseen ja auttamiseen. Merkitykset, joita vanhemmat antoivat Keltasirkussa syntyneille suhteille, liittyivät vahvasti niiden tuomaan vaihteluun tavallisesta perhearjesta. Keltasirkussa syntyneissä tuttavuuksissa ja ystävyyksissä esiintyi samoja elementtejä, joita vanhempien mielestä kuului myös yleisesti hyviin suhteisiin. Hyviin suhteisiin liitettiin perinteisiin hyveisiin pohjautuvia merkityksiä kuten ystävällisyyttä ja luottamusta. Toisaalta monet merkitykset liittyivät myös toimintaan, jota suhteissa odotettiin, mistä yhdessä tekeminen on hyvä esimerkki.

Keltasirkun kautta solmitut suhteet koettiin jatkuvuudeltaan ja syvyydeltään erilaisiksi kuin muut ystävyysuhteet, mutta molempia kuvailtaessa toistui usein keskustelun sekä kokemusten ja tunteiden jakamisen tärkeys. Keskustelu toisten kanssa koettiin merkittävimmäksi hyvinvointia tukevaksi tekijäksi ja sen kuvattiin vaikuttavan myönteisesti yleiseen arjessa jaksamiseen. Vanhemmat arvostivat suhteissa toisen aikuisen seuraa, joka arjesta irtautumisen lisäksi tarjosi myös mahdollisuuden vertaistuen saamiselle ja antamiselle. Kuten aiemmin olemme viitanneet, vertaistuki vaikuttaa hyvinvointiin tehokkaimmin, mikäli vertaiset jakavat samanlaisen elämäntilanteen. Vanhempien elämässä se tuottaa erityisesti luottavaisuutta omaan taitoon toimia vanhempana ja vahvistaa henkistä hyvinvointia. (Viljamaa 2003.) Tuloksista voidaan päätellä, että Keltasirkussa syntyneet suhteet perustuvat ensisijaisesti jaettuun elämäntilanteeseen ja vanhemmuuden rooliin. Vastauksissa näyttäytyi vanhempien tarve olla tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on samankaltainen elämäntilanne ja he olivat itsekin havainneet yhteyden vertaistuen saamisen ja oman jaksamisensa ja hyvinvointinsa välillä.

Keltasirkku näyttäytyy paikkana, jossa on yhteisöille ominaisia piirteitä. Aiemmin tarkastellun sosiaalisen pääoman käsitteen yhteydessä todetaan, että luottamus on yhteisöä koossa pitävä voima, sillä yhdessä yhteisössä muodostuneiden normien kanssa se pohjustaa yksilöiden välistä vuorovaikutusta ja toiminnan yhteensovittamista. (Ruuskanen 2002). Luottamus näyttäytyy käytännössä myös tuen ja avun hakemisena lähiyhteisöltä ennemmin kuin viralliselta taholta (Hyyppä 2002). Vanhemmat olivat uskaltaneet tuoda

Keltasirkussa julki henkilökohtaiseen elämäänsä liittyviä huolia, mikä viittaa vanhempien välisen luottamuksen läsnäoloon sen ympäristössä. Tämä edelleen viittaa myös siihen, että vanhemmat luottavat tulevansa hyväksytyksi omana itsenään ja heidän on siten mahdollista ilmaista itseään. Nämä tekijät ovat aiemmin esitellyn teorian mukaan olennaisia tekijöitä ihmisen psykososiaalisten tarpeiden täyttymiselle (Nivala 2008). Voidaan siis päätellä, että Keltasirkussa syntyneet tuttavuudet täyttävät vanhempien sosiaalisia tarpeita ja edistävät siten hyvinvointia.

Keltasirkun toiminnan rooli vanhempien välisten suhteiden ja verkostojen syntymisessä näyttöä erityisesti samassa tilanteessa olevien ihmisten yhteen kokoajana. Keltasirkku tarjoaa kaikille yhteistä tekemistä, mikä edistää eniten vanhempien välistä tutustumista. Yhteinen tekeminen ja ohjattu toiminta näyttöä vanhempien kertomuksissa luontevana väylänä päästä juttelemaan ja madaltavan kynnyksestä tutustua uusiin ihmisiin. Erilaiset vanhemmuuden teemaan liittyvät ryhmäkeskustelut ja niiden järjestäminen ovat hyviä keinoja lisätä vanhempien välistä vuorovaikutusta, mikä heijastui myös vanhempien toiveissa saada lisää ohjattua toimintaa ja keskustelunavauksia. Keltasirkussa vanhemmat voivat olla omana itsenään rennossa ilmapiirissä. Ennestään tutut ihmiset kuitenkin myös sulkeutuvat omiin ryhmiinsä, jolloin heidän seuraansa voi olla vaikea päästä mukaan.

Edellisen perusteella voidaan todeta perhekeskus Keltasirkun toiminnan edesauttaneen sosiaalisten suhteiden ja verkostojen syntymistä alueen vanhempien välillä. Sen piirissä vanhemmat ovat saaneet elämäänsä merkityksellisiä ihmissuhteita, jos ovat niitä kaivanneet. Vaikka Keltasirkku tarjoaakin puitteet sosiaalisten suhteiden syntymiselle, myös vanhempien omalla aktiivisuudella on merkitystä sen suhteen, saavatko he uusia ystäviä ja tuttavuuksia. Passiivinen osallistuminen linkittyi välinpitämättömämpään suhtautumiseen muihin vanhempiin kohtaan, joten voidaan myös päätellä, että kaikille vanhemmille ei ole tärkeää saada Keltasirkun kautta uusia tuttavuuksia. Keltasirkun toimintamalli avoimena kohtaamispaikkana luo tällä hetkellä hyvän areenaan alueen vanhempien tutustumiselle ja yleisen ilmapiirin kokeminen positiiviseksi ja avoimeksi lisää uskallusta ottaa kontaktia muihin vanhempiin. Tulosten ja vanhempien toiveiden perusteella voidaan päätellä vanhemmilla olevan enemmän halukkuutta päästä tutustumaan toisiinsa, mutta monet heistä kaipaavat ulkopuolisen tekemää aloitetta ja ohjausta päästäkseen alkuun vuorovaikutuksessa uusien ihmisten kanssa. Tähän saattavat vaikuttaa esimerkiksi persoonallisuuden piirteet kuten ujous ja varautuneisuus. Edellisen perusteella perhekeskuksen

toiminnassa voisi siis olla tarpeen panostaa yksilöiden rohkaisemiseen ja aktiivisempaan vuorovaikutuksen tukemiseen.

Perhekeskus Keltasirkun tarjoama yhteistoiminta luo siis mahdollisuuksia osallistua ja sen kautta päästä osalliseksi sosiaalisista suhteista ja verkostoista. Vanhempien osallisuuden esiintymismuotoja sen ympäristössä voidaan tarkastella ja perustella aiemmin esitetyn teorian kautta. Olemme aiemmin viitanneet, että yksilölle osallisuuden kokemusten katsotaan yleensä syntyvän sosiaalisista suhteista, kuulluksi tulemisesta, vaikuttamisesta omaan elämään liittyvistä asioista ja kohtaamisista. Vaikuttavia tekijöitä ovat myös kokemus kuulumisesta yhteisöön, mielekäs vuorovaikutus sekä tuen saaminen sosiaalisissa suhteissa. (Nivala 2008, Särkelä-Kukko 2014.) Tulosten perusteella voidaan todeta, että Keltasirkussa vanhempien osallisuus näyttäytyy edellä esitetyillä tavoilla. Mukana oleminen toiminnassa luo edellytyksiä erilaisille kohtaamisille, joiden kautta osallisuus sosiaalisissa suhteissa pääsee syntymään. Osallisuus näyttäytyy Keltasirkussa halukkuutena ottaa muihin vanhempiin kontaktia. Kontaktin ottaminen näyttäytyi monin eri tavoin, mutta valmius olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa toistui vanhempien kokemuksissa. Vanhemmat kokevat olevansa toiminnassa hyväksytyjä omana itsenään. Hyväksytyksi tuleminen vahvistaa yksilöllistä toimijuutta, mikä voi johtaa siihen, että yksilö on itse aktiivisempi osallistumaan vuorovaikutukseen ja yhteiseen toimintaan muiden kanssa. Keltasirkun toiminnassa tärkeä elementti on siellä syntyneiden sosiaalisten suhteiden ja vertaisen keskusteluseuran antama tuki arjessa jaksamiseen ja selviytymiseen. Osallisuuden näkökulmasta tämä näyttäytyy myös vertaistuen antamisen ja saamisen vaikuttamisena yhteishenkeen. Suhteissa ja verkostoissa saatu tuki syventää kokemusta yhteenkuuluvuudesta muiden kanssa, sillä omien kokemusten jakaminen ja muiden kuuleminen luovat tunnetta siitä, että ollaan samassa elämäntilanteessa.

Keltasirkun toiminnassa vanhempien osallisuus sosiaalisissa suhteissa tulee erityisesti näkyväksi, kun vanhemmat toimivat yhdessä. Osallisuus näyttäytyy myös siten, että kukin yksilö on omalla toiminnallaan ja omien valmiuksiensa mukaisesti luomassa yhteistä ilmapiiriä. Nivalan määrittelemien osallisuuden osatekijöiden näkökulmasta sitoutuminen yhteisön periaatteisiin, arvoihin ja kulttuuriin toimivat pohjana yksilölliselle kokemukselle yhteisöön kuulumisesta. (Nivala 2008.) Keltasirkussa avoin ja salliva ilmapiiri muodostuu, kun sen ympäristössä muodostuneita sosiaalisia normeja, kuten toisten huomioimista ja kunnioittamista, noudatetaan. Vuorovaikutuksen laadulla ja syvällisyydellä ei tässä ole merkitystä, sillä osallisuus syntyy mielekkäästä vuorovaikutuksesta siinä hetkessä ja läsnäolijoiden kesken.

Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että perhekeskus Keltasirkun kävijöiden keskuudessa osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa näyttäytyy myönteisesti ja sen vaikutukset yksilölliseen hyvinvointiin kumpuavat erityisesti tuen saamisena arkiseen elämään. Keltasirkulla on merkittävä asema tuoda perheet ja vanhemmat yhteen toimialueellaan ja heidän toimintansa mahdollistaa sosiaalisten suhteiden syntymistä. Opinnäytetyömme tulokset kuitenkin osoittavat, että myös toiminnan kehittämiselle on vanhempien välisen vuorovaikutuksen suhteen tarvetta. Kohtaamispaikan tarjoaminen ei aina riitä aidon vuorovaikutuksen syntymiseksi, sillä vanhempien yksilökohtaiset ominaisuudet määrittävät suuresti sitä, millaiset valmiudet heillä on päästä osalliseksi hyvinvointiaan edistävästä sosiaalisesta toiminnasta. Seuraavassa osiossa pohdimme tarkemmin, miten Keltasirkku voi hyödyntää kerättyä tietoa palvellakseen moninaisen kävijäkuntansa tarpeita entistä paremmin.

9 Pohdinta

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, millaisena Keltasirkun kävijöiden osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa näyttäytyy. Vastasimme pääkysymykseen asettamiemme alakysymysten kautta selvittämällä, millaisia merkityksiä vanhemmat antoivat sosiaalisille suhteille ja miten he olivat nähneet niiden vaikuttaneen hyvinvointiinsa. Tarkastelimme myös, miten Keltasirkun toiminta on vaikuttanut suhteiden muodostumiseen ja miten toimintaa voisi tässä suhteessa edistää. Kirjallisen lomakekyselyn vastausten perusteella kokosimme vanhempien näkemyksistä yhteenvedon, jonka perusteella osallisuus näyttäytyi sosiaalisten suhteiden kautta vastavuoroisena tukemisena ja Keltasirkun merkitys erityisesti yhteisen toiminnan ja osallistumisen mahdollisuuden areenana. Opinnäytetyön pohjaksi kokosimme kattavan teoriapohjan aiemmasta tutkimuksesta ja valittu teoreettinen viitekehys vastasi työn tavoitteisiin. Osallisuus ja hyvinvointi teoreettisena viitekehystenä valikoituivat opinnäytetyöhön yhteistyökumppanin kanssa käydyn vuoropuhelun ja heidän toiveidensa perusteella. Yhteistyö yhteistyökumppanin kanssa oli koko prosessin ajan sujuvaa ja olimme heihin yhteydessä usein työn eri vaiheissa ja päätöksiä tehdessä. Tiiviillä yhteistyöllä varmistimme, että työmme vastaisi heidän tarpeitaan ja kerätty tieto olisi sellaista, jota voisi hyödyntää toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyössämme on huomioitava, että tulokset eivät ole yleistettävää tietoa, eikä niistä tehtyjä johtopäätöksiä voida sellaisenaan soveltaa toiseen toimintaympäristöön. Ne pätevät vain Keltasirkun ympäristössä ja tässä kyseisessä ajassa. Tuloksissa esiintyy myös suhteellisen pienen otannan näkemys tutkittavista ilmiöistä, joten niitä tarkasteltaessa tulee muistaa, että kyse on laadullisesta tutkimuksesta. Tarkoituksena ei ole ollut tuottaa määrällistä tai vertailtavaa aineistoa, vaan lisätä tietoa ja ymmärrystä vanhempien kokemuksista ja tarpeista. Opinnäytetyömme ei myöskään tuota uutta tietoa osallisuuden tai hyvinvoinnin tutkimusteoriaan, vaikka sen tulokset ovat vuoropuhelussa jo esitetyn teorian kanssa.

Käytimme opinnäytetyössä laadullista tutkimusmenetelmää, jonka avulla saimme kerättyä tavoitteiden toteutumisen kannalta soveltuvaa tietoa. Aineistonkeruun käytäntöihin olisimme voineet kiinnittää tarkempaa huomiota. Kysely toteutettiin Keltasirkussa sen normaalina aukioloaikana, mutta käytettävissämme ei ollut erillistä rauhallista tilaa, johon vastaajat olisivat voineet vetäytyä kyselyn ajaksi. Vaikka pyrimme mahdollisuuksien mukaan pitämään lapsia silmällä vanhempien puolesta, keskittyminen kyselyyn vastaamiseen saattoi aika ajoin katketa lasten tarpeiden tai muun ympäristön häiriötekijän vuoksi.

Tästä syystä monen osallistujan vastaaminen myös pitkittyi, joten saadut vastaukset olivat kaiken kaikkiaan odotettua lyhyempiä. Jälkeenpäin pohdimme, oliko kysymyksiä kenties ollut liikaa, tai olivatko ne vastaajan näkökulmasta liian samankaltaisia keskenään. Vastaamisen aikana saimme muutamalta vanhemmalta suullisen palautteen, että kysymyksiin on haasteellista vastata koska ne käsittelivät niin syvällisiä aiheita ja joidenkin kysymysten välillä oli vain pieniä nyanssieroja. Osallistujat vaikuttivat kuitenkin lopulta ymmärtäneen hienovaraiset erot kysymysten sisällöissä, sillä jokaisen aiheen vastauksessa näkyi pohdinta juuri kysymyksessä olevasta aiheesta. Haastattelumenetelmän valinta olisi siis voitu tehdä myös toisin. Kirjallisessa kyselyssä vastaajat prosessoivat ajatustaan paljon ennen kuin kirjaavat sen ylös, mikä voi rajata pois tutkijaa kiinnostavia pohdintoja ja kärkkäimpiä mielipiteitä. Mikäli opinnäytetutkimusta jatkettaisiin, voisi olla tarkoituksenmukaista haastatella joitakin vanhempia suullisesti teemahaastattelulla, jolloin tilanne olisi rauhallisempi ja vastaajalla olisi mahdollisuus ilmaista itseään monipuolisemmin, kuin mitä kirjallisesti on mahdollista.

Keltasirkku hyötyy opinnäytetutkimuksesta ensisijaisesti saamalla kävijöiden kokemuksista selittävämpää tietoa, kuin aiempien kävijäkyselyiden perusteella. Henkilökunnan toiveena oli saada tietää, ovatko vanhemmat saaneet sellaisia sosiaalisia kokemuksia suhteita, jotka olisivat vaikuttaneet myönteisesti hyvinvointiin. Tulosten perusteella alttius pidempiaikaisten tuttavuuksien ja suhteiden solmimiseen on erittäin yksilökohtaista, mutta vanhemmat kokevat Keltasirkussa kohtaamiensa ihmisten vaikuttaneen arkeensa ja hyvinvointiinsa lähinnä myönteisesti. Vanhemmat ovat tällä hetkellä kaiken kaikkiaan hyvin tyytyväisiä perhekeskuksen toimintaan. Esiin nousi kuitenkin myös asioita, joihin toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä voisi jatkossa kiinnittää huomiota.

Vastauksissa esiintyi kokemuksia vanhempien ryhmittäytymisestä ja kuppikuntien syntymisestä, joka voi lisätä yksilöiden ulkopuolisuuden tunnetta. Uusien kävijöiden voi olla haastavaa päästä mukaan valmiiksi muodostuneisiin ryhmiin, joka voi vaikuttaa uusien kävijöiden kiinnittymiseen Keltasirkun toimintaan. Tulevaisuudessa Keltasirkun toiminnassa voisi siis olla aiheellista panostaa jäsen rikkomiseen ihmisten välillä ja pyrkiä aktiivisemmin markkinoimaan toimintaa myös vanhemmille kohdistettuna, tutustumista ja hyvinvointia edistävänä palveluna. Vanhemmat itse toivovat enemmän erilaisiin teemoihin liittyviä keskustelunavauksia, joiden odotetaan vapauttavan ilmapiiriä entisestään. Keskustelunavausten myötä vanhempien voisi olla helpompi ottaa puheeksi niin arkisia kuin myös syvällisempiä asioita toisten kanssa. Ne voisivat myös madaltaa uusien kävijöiden sekä vähemmän aktiivisten vanhempien kynnystä ottaa osaa vuorovaikutukseen. Toinen

vanhempien suora ehdotus liittyi ohjattuun toimintaan ja yhteiseen tekemiseen, joiden vanhemmat kokivat edistävän tutustumista ja luontevan puheyhteyden syntyä. Pohdimme, kuinka paljon Keltasirkun toiminnassa on mahdollista resursoida aikaa perheiden ohjaamiseen. Toimintaa järjestetään lähes päivittäin ja siitä myös tiedotetaan sosiaalisessa mediassa aktiivisesti. Kestävämpi ratkaisu ohjatun toiminnan lisäämiseen olisi mahdollisesti kehittää toimintatapoja, joilla lisättäisiin vanhempien omaa itseohjautuvuutta toiminnan suunnittelussa. Viikko-ohjelmasta voisi esimerkiksi varata tietyn ajan työpajalle, jossa vanhemmat sekä ideoivat että toteuttavat yhdessä joko heitä itseään tai koko perhettä miellyttävää ryhmätoimintaa. Rohkaisemalla vanhempia omien ideoidensa toteuttamiseen edistetään myös toisten arvostamisen kulttuuria sekä yksilöiden pystyvyyden tunnetta ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista.

Alussa totesimme, että vanhempien osuus yhteiskunnassa nähdään usein yksiselitteisesti lastensa huoltajina ja kasvattajina. Vanhemmuuden tukemisella palveluiden keinoin on tähdätty välillisesti edistämään juuri lasten hyvinvointia ja turvallista kasvua, mikä on kieltämättä äärimmäisen tärkeä tavoite. Vanhempien hyvinvoinnin huomioiminen lapsiperheille suunnatuissa palveluissa on mielestämme asia, johon on hyvä kiinnittää huomiota. Usein vanhemmaksi tuleminen muokkaa vanhemman sosiaalisia suhteita ja voi jossain määrin aiheuttaa myös yksinäisyyden kokemuksia, joten on tärkeää, että heidän sosiaalisia tarpeitaan huomioidaan lapsiperheille suunnatuissa palveluissa. Perhekeskus Keltasirkku on osoittautunut merkittäväksi palvelumuodoksi Järvenpääläisille vanhemmille. Toiminta auttaa erityisessä elämäntilanteessa olevia ihmisiä pääsemään osalliseksi sosiaalisesta toiminnasta myös kotinsa ulkopuolella ja pitämään kontaktin yhteiskuntaelämään. Toivomme, että Keltasirkku saa säilyttää asemansa ja luo hyvinvointia tuottavaa yhteisöllisyyttä alueella edelleen.

Lähteet

Ahokas, Marja 2011. Ihmisten väliset suhteet. Teoksessa Suoninen, Eero – Pirttilä-Backman, Anna-Maija – Lahikainen, Anja Riitta – Ahokas, Marja: Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY. 141–183.

Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.

Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikunta -ja terveys-tieteiden tiedekunta. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13503/9513912868.pdf?sequence=1>> Luettu 25.9.2017.

Haaranen, Ari 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä. Muutokset perheen terveydessä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot. Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio. Saatavilla verkossa osoitteessa <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0968-8/urn_isbn_978-952-61-0968-8.pdf>

Halme, Nina – Kekkonen, Marjatta – Perälä, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Raportti 62. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino.

Halme, Nina – Perälä, Marja-Leena 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Hirsijärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Horppu, Ritva 1998. Kiintymys suhteiden perustana. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta – Pirttilä-Backman, Anna-Maija (toim.): Sosiaalinen vuorovaikutus. Helsinki: Otava. 134–150.

Hyvinvointi 2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>>. Luettu 20.9.2017.

Hyyppä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyypä, Markku T. 2011. Elinvoimaa yhteisöstä. Tieteessä tapahtuu 8. 15–18. Saatavilla verkossa osoitteessa <file:///C:/Users/Minun/Downloads/4639-1-12031-1-10-20111207.pdf>. Luettu 20.11.2017.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, Juha 2008. Nuorten osallisuus. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2008. 22 – 26.

Hämäläinen, Juha – Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Kalland, Mirjam 2012. The importance of social support and reflective functioning for parenthood. Teoksessa Kekkonen, Marjatta – Montonen, Mia – Viitala, Riitta (toim.): Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers. 48–55. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700870/FULLTEXT01.pdf>>. Luettu 19.9.2017.

Kananen, Jorma 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kiilakoski, Tomi 2007. Johdanto: lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, Anu – Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kumpusalo, Esko 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991. Helsinki.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuusela, Pekka 2007. Ihmisen sosiaalisuus ja sosiaalipsykologian suuntaukset. Teoksessa Kuusela, Pekka (toim.): Sosiaalipsykologia. Yksilöstä yhteiskuntaan. UNIpress. 25–66.

Kävijäkysely 2017a. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin perhekeskus Keltasirkun kävijäkysely kevät 2017. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/830360/MLL_n+perhekeskus+Keltasirkun+k%C3%A4vij%C3%A4kysely+3.0.pdf>. Luettu 13.12.2017.

Kävijäkysely 2017b. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin perhekeskus Keltasirkun kävijäkysely syksy 2017. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/847936/Perhekeskus+Keltasirkun+kavijakysely+syksy+2017.pdf>>. Luettu 13.12.2017.

Leemann, Lars – Kuusio, Hannamaria – Hämäläinen, Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveys-

den ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/52a41c04-c4fa-4cf0-bc6f-0bb06705903b>. Luettu 14.9.2017.

MLL:n strategia 2017. Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivut. Verkkodokumentti. <<https://www.mll.fi/tietoa-mlista/organisaatio/mln-strategia/>>. Luettu 28.1.2018.

Myllyniemi, Sami 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 127. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla verkossa osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisobarometri_2012_verkkojulkaisu.pdf>. Luettu 15.9.2017.

Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa, Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Snellman-instituutti. Jyväskylä.

Perhekeskus Keltasirkku 2017. Perhekeskus Keltasirkun esite. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://uudenmaanpiiri-mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/2ec9e76ec152a8f49687a96f8439cb2f/1517762784/application/pdf/845339/Keltasirkun%20esite%20syksy%202017.pdf>>. Luettu 25.1.2018.

Rousu, Sirkka – Puustinen-Korhonen, Aila – Keltanen, Marju 2012. Preventive services – a guarantee for the well-being of children and families. Teoksessa Kekkonen, Marjatta – Montonen, Mia – Viitala, Riitta (toim.): Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers. 63–68. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700870/FULLTEXT01.pdf>>. Luettu 19.9.2017.

Ruuskanen, Petri 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, Petri (toim.): Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Siltaniemi, Aki – Eronen, Anne – Perälähti, Anne – Londén, Pia 2005. Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu KUUMA-kunnissa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Siltaniemi, Aki – Hakkarainen, Tyyne – Lónden, Pia – Luhtanen, Marjukka – Perälähti, Anne – Särkelä, Riitta 2011. Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://issuu.com/soste/docs/kansalaisbarometri_2011>. Luettu 22.9.2017.

Suoninen, Eero – Lahikainen, Anja Riitta – Pirttilä-Backman, Anna-Maija 2011. Hyvinvointi ja pahoinvointi. Teoksessa Suoninen, Eero – Pirttilä-Backman, Anna-Maija – Lahikainen, Anja Riitta – Ahokas, Marja: Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY. 291–319.

Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, Arja - Pyykkönen, Anne: Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2016/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>>. Luettu 23.11.2017.

Särkelä-Kukko, Mona – Rouvinen-Wilenius, Päivi 2014. Mitä on osallisuus? Teoksessa Jämsén, Arja - Pyykkönen, Anne: Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2016/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>> Luettu 25.11.2017

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen lautakunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Verkkodokumentti. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 10.12.2017.

Viitala, Riitta – Kekkonen, Marjatta – Paavola, Auli 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen- PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 12. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111424/Selv200812.pdf?sequence=1>>. Luettu 25.9.2017.

Viljamaa, Marja-Leena 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta.

Vuorenmaa, Maaret 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1>>. Luettu 16.9.2017.

Saatekirje

SAATEKIRJE

5.1.2018

Hyvä osallistuja,

Opiskelemme Metropolia Ammattikorkeakoulussa sosiaalialan tutkinto-ohjelmassa. Teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin perhekeskus Keltasirkun kanssa. Työmme tavoitteena on kartoittaa teidän vanhempien kokemuksia Keltasirkussa syntyvistä sosiaalisista suhteista ja verkostoista. Tutkimustulosten tarkoituksena on auttaa perhekeskus Keltasirkkua kehittämään omaa toimintaansa.

Toteutamme opinnäytetyötutkimuksemme oheisella kyselylomakkeella, johon pyydämme teitä vastaamaan. Lomake koostuu avoimista kysymyksistä. Jokaisen kysymyksen jälkeen on varattu tilaa vastausta varten, mutta vastausta voi jatkaa tarvittaessa paperin toiselle puolelle. Vastausten muodolla ei ole merkitystä, vaan tärkeintä on, että tuot omia kokemuksiasi ja mielipiteitäsi esille. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Vastaukset käsitellään anonyymisti ja vastauslomakkeet hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimustulokset julkaistaan kevään 2018 aikana perhekeskus Keltasirkussa sekä verkossa Theseus-tietokannassa osoitteessa www.theseus.fi.

Jos sinulle ilmenee jotain kysyttävää kesken vastaamisen, olemme käytettävissäsi. Mikäli haluat vielä myöhemmin kysyä jotain, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestasi!

Sanna Heikura
sanna.heikura@metropolia.fi

Roosa Laine
roosa.laine@metropolia.fi

Kyselylomake

Vastaajan ikä: _____

Vastaajan sukupuoli: ___ nainen ___ mies ___ muu ___ en halua kertoa

Lasten lukumäärä ja iät:

Kuinka usein osallistutte Keltasirkun toimintaan kuukauden aikana?

1. Millaiseksi kuvailisit yleistä ilmapiiriä vanhempien välillä perhekeskus Keltasirkussa?

2. Miten kuvailisit omaa aktiivisuuttasi vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa Keltasirkussa?

3. Mitä mielestäsi kuuluu hyvään tuttavuus- tai ystävyysuhteeseen?

4. Mitkä tekijät tuttavuus- tai ystävyysuhteissa tukevat omaa hyvinvointiasi?

5. Jos olet saanut uusia tuttavuuksia tai ystäviä Keltasirkussa, miten näiden suhteiden merkitys näkyy arjessasi?

6. Millä tavoin koet Keltasirkussa syntyneiden suhteiden vaikuttaneen omaan hyvinvointiisi?

7. Mitkä tekijät Keltasirkun toiminnassa mielestäsi parhaiten edesauttavat vanhempien välistä vuorovaikutusta ja tutustumista?

8. Kuinka Keltasirkun toimintaa voisi edistää niin, että se tukisi vielä paremmin vanhempien välisten suhteiden syntymistä?

9. Onko jotain muuta, mitä haluaisit tuoda esille Keltasirkun toiminnan kehittämiseen liittyen?
